

**AGES - A NEMI
ESÉLYEGYENLŐSÉG
KÉRDÉSÉNEK
MEGJELENÍTÉSE AZ
OKTATÁSBAN**
Áttekintés

AGES ÁTTEKINTÉS

AGES

AGES: Addressing
Gender Equality in
Schools

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Using Philosophy for Children and forum theatre to develop critical thinking and creating spaces to discuss gender

Project number: 2019-1-UK01-KA201-062068

anthro pol is

 Nyköping

A kiadvány megjelenését az Európai bizottság támogatta. A kiadványban foglaltak a szerzők véleményét tükrözik, a bizottságot nem terheli felelősség a benne foglalt információk felhasználásából fakadó következményekért.

TARTALOM

BEVEZETÉS	4
Az AGES projekt	4
A kiadványról	4
GENDER ÉS OKTATÁS	5
A PROJEKTBEN RÉSZTVEVŐ NÉGY ORSZÁG - STATISZTIKA	7
Magyarország	7
Svédország	8
Egyesült Királyság	9
Olaszország	10
A PROJEKTBEN RÉSZTVEVŐ NÉGY ORSZÁG OKTATÁSI RENDSZERE	11
Magyarország	11
Svédország	11
Egyesült Királyság	12
Olaszország	13
A PARTNERORSZÁGOK HELYEZÉSE A „NEMI ESÉLYEGYENLŐSÉGI INDEX”-en (2019)	15
Magyarország	15
Svédország	15
Egyesült Királyság	15
Olaszország	16
A NEMI ESÉLYEGYENLŐSÉG A PARTNERORSZÁGOK OKTATÁSI RENDSZEREIBEN	17
Magyarország	17
Svédország	18
Egyesült Királyság	18
Olaszország	19
A PARTNERORSZÁGOK NEMI ESÉLYEGYENLŐSÉGI POLITIKÁJA HOGYAN TÜKRÖZŐDIK AZ ISKOLARENDSZERBEN?	20
Magyarország	20
Svédország	20
Egyesült Királyság	21
Olaszország	22
SZEMÉLYES MEGLÁTÁSOK, VÉLEMÉNYEK	25
Milyen változásokra lenne szükség a nemi esélyegyenlőség elérése érdekében - egyéni vélemények	
Nagy Balázs (HU)	25
Mathias Demetriades (SW)	25
Jason Ward (UK)	25

Anna Bartoli (IT)	26
ÖSSZEFOGLALÁS	27
ISKOLAI NÉZŐPONTOK ÉS ESETTANULMÁNYOK	28
Magyarország	28
Esettanulmány	28
Svédország	30
Esettanulmány	31
Egyesült Királyság	31
Esettanulmány	32
Olaszország	33
Esettanulmányok	34
BESZLÉLGETÉS A GENDERRŐL - PÁRBESZÉDALAPÚ MÓDSZEREK	39
Párbeszédalapú módszerek	39
A tanár szerepe	39
A tanulók gondolkodásának fejlesztése:	40
A facilitáció kulcspontjai	41
Javaslatok a jó közösségi légkör kialakításához	41
VÁLTOZÁS DRAMATIKUS ESZKÖZÖKKEL ÉS TÖRTÉNETEKKEK	43
Mi a színház a társadalmi változásért?	43
Állókép színház	43
Fórum színház	43
A fórum színház alapjai	44

BEVEZETÉS

Az AGES projekt

Az AGES projekt (Addressing Gender Equality in Schools) célja, hogy segítse a tanárokat a nemi esélyegyenlőség és nemi diszkrimináció témájának iskolai megjelenítésében. Hogyan hozható létre biztonságos tér a beszélgetéshez? Milyen források állnak rendelkezésre? Az angol, magyar, svéd és olasz partnerek megosztották egymással és a négy ország tanáraival a témával kapcsolatos ismereteiket, valamint létrehoztak egy nemzetközi hálózatot, hogy módszertannal és forrásokkal támogassák az iskolákat. Megvizsgáltuk, hogy a „gender” (társadalmi nem) kérdését hogyan kezelik mind országos (kormányzati, politikai), mind pedig helyi, iskolai szinten.

A négy ország mintegy 400 tanárával osztottuk meg az alábbi módszereket: Közösségi filozófia, és Nyitott terek a párbeszédhez (mint a tanárokat támogató technikák a párbeszéd elősegítésére), és fórumszínház (a viselkedés és a társadalmi változás vizsgálata érdekében).

A projektben öt partner vett részt négy országból: Liverpool World Centre (UK), The Cavendish High Academy (UK), Anthropolis Egyesület (HU), Östra skolan (SW) és az Oxfam Italy (IT)

A kiadványról

A jelen kiadvány ismerteti a témát, és az egyes országok tanárainak esettanulmányait, valamint áttekintést ad a párbeszéd és a dráma iskolai alkalmazásáról. Segíti az olvasót az osztálytermi gyakorlatok levezetésében. Megtudhatják, hogyan hozzanak létre biztonságos teret a nemi egyenlőtlenségek és a nemi diszkrimináció témáinak iskolai megvitatásához. Az áttekintés célja, hogy képet adjon arról, mi történik jelenleg az iskolákban a fenti kérdésekkel kapcsolatban, mind a kormányzati álláspontok, mind pedig az oktatói gyakorlat tükrében.

GENDER ÉS OKTATÁS

„A nők és férfiak egyenlő mértékű gazdasági függetlenségének előmozdítása, a nemek közötti bérszakadék megszüntetése, a nemek közötti egyensúly előmozdítása a döntéshozatalban, a nemi alapú erőszak megszüntetése és a nemek közötti egyenlőség előmozdítása az EU-n kívül”¹

Az EU a fenti szavakkal határozza meg a nemek közötti egyenlőség fogalmát. A nemek közötti egyenlőség az Unió egyik prioritása, amelyet a 2020-2025-ig szóló nemek közötti egyenlőségi stratégia is fémjelez. A stratégia szakpolitikai célkitűzéseket és intézkedéseket mutat be annak érdekében, hogy 2025-ig jelentős előrelépés történjen a nemek közötti egyenlőséget szolgáló Európa felé. A cél egy olyan Unió, ahol a nők és férfiak, lányok és fiúk szabadon választhatják meg életpályájukat, egyenlő esélyekkel boldogulhatnak, egyenlő mértékben vehetnek részt európai társadalmunkban és vezethetik azt. A stratégia kettős megközelítést követ: a nemek közötti esélyegyenlőség általános érvényesítését célzott intézkedésekkel kombinálja, valamint az interszekcionalitás horizontális alapelvként szolgál a stratégia végrehajtásához. Bár a stratégia az EU-n belüli fellépésekre összpontosít, összhangban van az EU nemek közötti egyenlőségre és a nők szerepvállalásának erősítésére vonatkozó külpolitikájával.

A nemek közötti egyenlőség az UNESCO számára is globális prioritás, és elválaszthatatlanul kapcsolódik az oktatáshoz való jog előmozdítására és a fenntartható fejlődési célok elérésének támogatására irányuló erőfeszítéseikhez. Az SDG 4. célja „inkluzív és méltányos minőségi oktatás biztosítása és az egész életen át tartó tanulás lehetőségeinek előmozdítása mindenki számára”, az SDG 5. pedig „a nemek közötti egyenlőség megvalósítása és minden nő és lány helyzetének javítása”. A szegénység, a földrajzi elszigeteltség, a kisebbségi státusz, a fogyatékosság, a korai házasság és terhesség, a nemi alapú erőszak, valamint a nők helyzetével és szerepével kapcsolatos hagyományos elvárások akadályozzák a nőket és lányokat az oktatásban való részvételhez, annak befejezéséhez és az abból származó előnyök érvényesítéséhez való jogaik gyakorlásában.

Az EU-ban a nemek közötti egyenlőség megvalósításában és szélesebb körű előmozdításában fontos szerepe van az oktatásnak. A tanároknak módszertani és elméleti támogatásra van szükségük ahhoz, hogy a nemek közötti egyenlőség kérdéseivel foglalkozhassanak az iskolában. Kutatások szerint a nemek közötti egyenlőtlenségek az oktatásban már a legkorábbi szakaszoktól kezdve többféleképpen termelődnek újra, többek között a hivatalos tanterv, a rejtett tanterv, a tanárok saját nemi sztereotípiái és a társadalom „helyes” nemi szerepeiről alkotott meggyőződései alapján. Az iskola eltérő módon bánik a lányokkal és a fiúkkal, aminek hatása van a gyerekek pályaválasztására is. A nemek szerinti oktatási gyakorlatok megerősítik a nemek közötti társadalmi egyenlőtlenségeket. A nemek szerinti teljesítménymintákon keresztül a nők hátrányt szenvednek a pályaválasztásban, a személyes kapcsolatokban és a foglalkoztatásban.²

A Nemek Közötti Egyenlőség Európai Intézete szerint a nemek közötti egyenlőségnek az oktatási és képzési politikában való érvényesítése továbbra is kulcsfontosságú azokban az országokban (az EU-tagállamok többségében), ahol az oktatáshoz való egyenlő hozzáférést természetesnek tekintik. A nemek közötti előítéletek és sztereotípiák elleni küzdelem az oktatási ciklus egészében, az általános

¹https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/gender-equality/gender-equality-strategy_en

²Towards gender-sensitive education – A handbook for teachers and trainers.
<https://gendersensed.eu/wp-content/uploads/2020/08/A-Handbook-for-Teacher-Trainers.pdf>

iskolától az egész életen át tartó tanulásig csökkentheti a nemek közötti egyenlőtlenségeket az élet más területein. A munkaerőpiacon például széles körben elterjedt a nemek közötti szegregáció, amely az iskolai és egyetemi oktatási és szakmai választásokból adódik, mind a tanulók, mind a tanárok esetében. Nemi alapú erőszak és szexista nyelvhasználat is előfordul az oktatási környezetben. Ezért alapvető fontosságú a nemi alapú sztereotípiák lebontása és megkérdőjelezése az oktatás és képzés területén. A nemi sztereotípiák még mindig jelen vannak a tananyagokban is. A tankönyvek számos sztereotípiát közvetítenek. Ez különösen igaz akkor, amikor a férfiakat és a nőket szakmai kontextusban ábrázolják. A nemi sztereotípiák kérdéséhez kapcsolódik az is, hogy hogyan lehetne a nemek közötti egyenlőséget jobban érvényesíteni az iskolai tantervekben. Sok esetben ez még mindig az iskolák és a tanárok egyéni értelmezésére van bízva. A nemek közötti egyenlőség kérdésének a tantervbe való integrálásának vagy érvényesítésének egyetlen módja közvetlenül a tanárok és az iskolák intézményi szintű vezetése kellene, hogy legyen. Az egyik fő probléma azonban továbbra is az, hogyan lehet motiválni a tanárokat és az iskolavezetőket, és hogyan lehet a kérdést a tanterv részévé tenni az oktatás minden szintjén.³

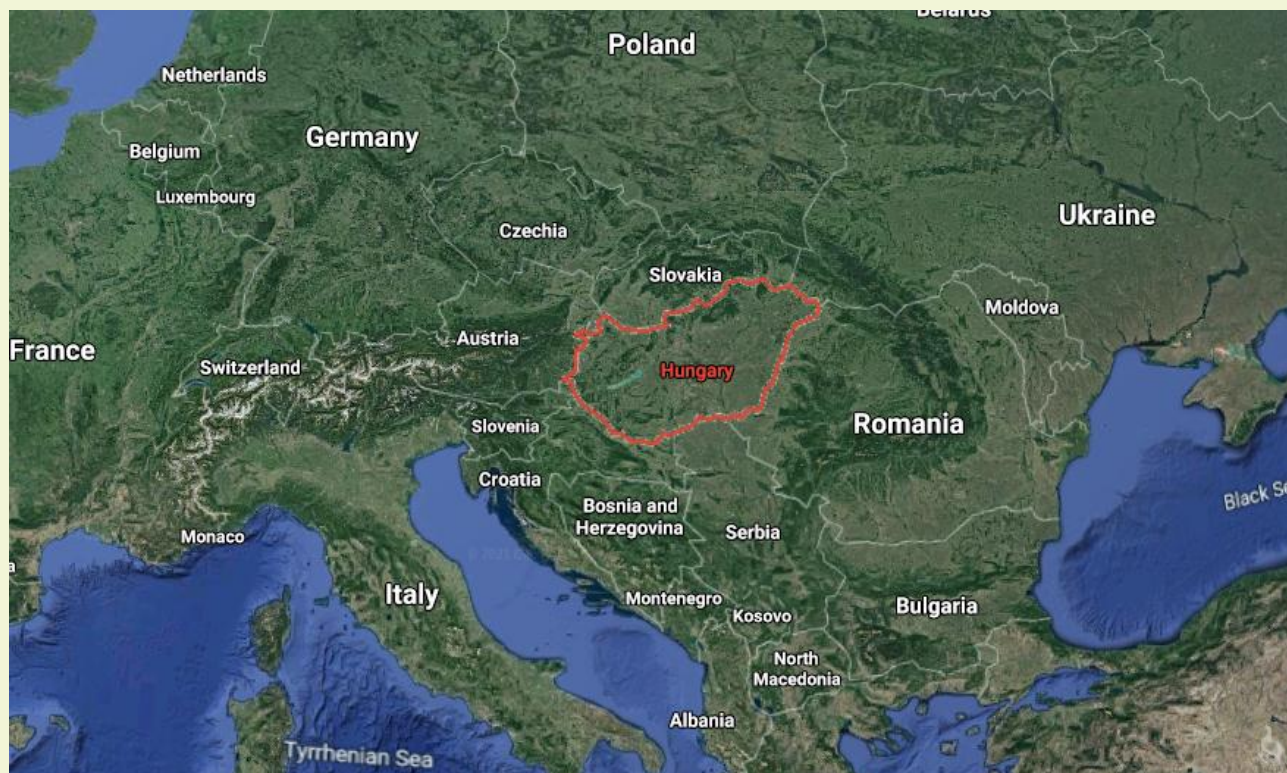
³ <https://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/policy-areas/education>

A PROJEKTBEN RÉSZTVEVŐ ORSZÁGOK - STATISZTIKA

Magyarország

Népesség	9.7 millió
18 év alattiak száma	1.8 millió
A közoktatásban résztvevő gyermekek száma	730.000 általános iskolás, 416.000 középiskolás
A tankötelezettség korhatára	16 év

Magyarország

Svédország

Népesség	10.3 millió
18 év alattiak száma	1.8 millió
A közoktatásban résztvevő gyermekek száma	1.5 millió
A tankötelezettség korhatára	16 év

Svédország

Egyesült Királyság

Népesség	66.4 millió
18 év alattiak száma	13.3 millió
A közoktatásban résztvevő gyermekek száma	10,3 millió (8,8 millió Angliában, 468,838 Walesben, 693,251 Skóciában, 338,957 Észak-Írországban)
A tankötelezettség korhatára	16 év

Egyesült Királyság

Olaszország

Népesség	60.3 millió
18 év alattiak száma	9.6 millió
A közoktatásban résztvevő gyermekek száma	8.4 millió
A tankötelezettség korhatára	16 év

Olaszország

A PROJEKTBEN RÉSZTVEVŐ NÉGY ORSZÁG OKTATÁSI RENDSZERE

Magyarország

A tankötelezettség 6-tól 16 éves korig tart. 2015 óta 3 éves kortól kötelező az óvodai beiratkozás. (Az óvodakötelezettség korhatárának hatása csak 2024-ben mutatkozik majd meg.)

6 éves korban a gyerekek túlnyomó többsége ingyenes állami (vagy egyházi) fenntartású tanintézményben kezdi meg tanulmányait. A kevés működő magániskolában tandíjat kell fizetni, de az állam dotálja a magánintézményeket.

Az általános iskola befejezése után a tanulók három középfokú továbbtanulási lehetőség közül választhatnak: gimnázium, szakközép-, vagy szakmunkásképző iskola. A tanulónak 8 évet alapfokú, majd 2 évet középfokú oktatásban kell eltölteni.

Az egyetemi vagy főiskolai szintű oktatásba való belépéshez az érettségi vizsgát követően felvételi vizsgát kell tenni.

Svédország

Óvoda

Svédországban a „förskola”-t (óvodát) az önkormányzatok biztosítják az egy és öt év közötti gyermekek számára. Az önkormányzati óvodáztatási támogatás összege a gyermek életkorától függ, valamint attól, hogy a szülők dolgoznak, tanulnak, munkanélküliek vagy másik gyermek miatt szülői szabadságon vannak-e. A svéd óvodai nevelés a játék fontosságát hangsúlyozza a gyermek fejlődésében, a tanterv pedig a gyermekek egyéni szükségleteinek és érdeklődésének biztosítására irányul. Egyre gyakoribb a nemi szempontokat figyelembe vevő oktatás, amely arra törekszik, hogy a gyermekek számára nemtől függetlenül azonos lehetőségeket biztosítson az életben.

Kötelező iskolai oktatás

A svéd tankötelezettség négy szakaszból áll: förskoleklass („óvodai év”), lågstadiet (1-3. év), mellanstadiet (4-6. év) és högstadiet (7-9. év). A hat és tizenhárom év közötti gyermekek számára iskolán kívüli gondozást is biztosítanak az iskolaidő előtt és után. A kötelező oktatás magában foglalja a sameskolor-t (számi iskolákat) is az őshonos számi gyermekei számára.

Középiskola

A gimnázium (10-12. évfolyam) választható. Tizennyolc, általános, hároméves nemzeti program közül lehet választani, amelyek közül hat a felsőoktatásra, például az egyetemre készít fel, tizenkettő pedig szakképzés.

Bár a felvételi követelmények programonként eltérőek, a tanulóknak minden esetben meg kell felelniük svéd nyelvből, angolból és matematikából a kötelező iskola utolsó évfolyamában. 2017-ben a svéd kilencedikes tanulók mintegy 18 százalékának nem voltak meg a nemzeti programba való bekerüléshez szükséges jegyei; ezek a diákok azonban a nemzeti programok helyett öt úgynevezett bevezető program közül választhatnak. Ezekből a bevezető programokból a diákok aztán továbbléphetnek egy nemzeti programba. Vannak középiskolák az értelmi fogyatékkal élők számára, valamint olyan programváltozatok, amelyek például sportolókat céloznak meg. 2017-ben a középiskolai tanulók nagyjából 90 százaléka szerzett érettségi bizonyítványt.

Egyesült Királyság

Korai évek

3-4 éves kor - korai évek (bölcsőde); 4-5 éves kor - Óvoda (preschool)

Alapfokú oktatás

5-7 éves kor - 1. oktatási szakasz („Key Stage 1”); 7-11 éves kor - 2. oktatási szakasz („Key Stage 2”)

Középfokú oktatás

11-14 éves kor 3. oktatási szakasz („Key Stage 3”); 14-16 éves kor - 4. oktatási szakasz („Key Stage 4”)

Nem kötelező oktatás a születéstől négy éves korig

2010-től minden 3 és 4 éves gyermek jogosult heti 15 órás óvodai ellátásra. Ezt az időszakot 2017-ben 15 órával egészítették ki, így azok a gyermekek, akik megfelelnek a jogosultság követelményeinek (anyagi helyzet, speciális igények) heti 30 órás, államilag finanszírozott óvodai ellátást kaphatnak. Ennek eredményeként 2018-ban az Egyesült Királyság 3 és 4 év közötti lakosságának 94%-a részesült a heti 15 órás, és 82%-a kiterjesztett, 30 órás, ingyenes óvodai ellátásba. Továbbá a kétéves gyermekek 72%-a részesült az államilag biztosított 15 órás bölcsődei gondozásban 2018-ban.

Az Oktatási Minisztérium létrehozta a korai évekre vonatkozó oktatási keretrendszert, mely meghatározza, hogy milyen minőségű oktatásban, fejlesztésben és ellátásban kell részesülnie az angol gyermekeknek 5 éves korukig. A korai ellátást biztosító intézményeket (gyermekgondozó intézmények, bölcsődék, óvodák, stb.), az OFSTED (az oktatást ellenőrző hivatal) ellenőrzi.

Kötelező oktatás 5-től 16 éves korig

A kötelező oktatás életkori csoportok szerint zajlik:

- 1. oktatási szakasz - (5-7 év) óvoda és általános iskola alsó tagozat
- 2. oktatási szakasz - (7-11 év) általános iskola felső tagozat
- 3. oktatási szakasz - (11-14 év) középiskola
- 4. oktatási szakasz - (14-16 év) középiskola

- Tankötelezettséget követő szakasz - (16-18 év) középiskola, illetve szakkollégium, szakképző intézmény

A kötelező oktatást nyújtó iskolatípusok Angliában:

Állami fenntartású általános és középiskolák: Állami fenntartású iskolák, önkormányzati felügyelet alatt. A Nemzeti Aaptantervet kell követniük.

Akadémiák: Közvetlenül az állam által finanszírozott iskolák, de nem az önkormányzat felügyelete alatt. Nem kötelesek a NAT-ot követni, saját (de kiegyensúlyozott, széleskörű) tantervük lehet.

Szabad iskolák: Közösségi alapítású, de az állam által finanszírozott iskolák. Nem kötelesek a NAT-ot követni, saját (de kiegyensúlyozott, széleskörű) tantervük lehet.

Egyházi iskolák: Valamely egyház (Anglikán, Róm. Kat. stb.) által felügyelt (vagy támogatott) iskolák. Állami támogatásban részesülnek, rendszerint a NAT-ot követik, a hitelveiknek megfelelő kiegészítéssel.

Speciális iskolák: Jellemzően általános és középiskolai oktatást nyújtanak sajátos tanulási igényű (testi adottságok, viselkedési nehézségek, stb.) diákoknak. Általában (de nem kizárólagosan) állami fenntartásúak. A NAT-nak a gyerekek igényeihez igazított változata szerint működnek. 1,256 ilyen intézmény működik az Egyesült Királyságon belül.

Tanodák (Pupil Referral Units): A helyi sajátosságokra, a gyermekek sajátos igényeire építő intézmények azon diákok számára, akik érzelmi, viselkedési zavarok miatt kiszorulnak a hagyományos iskolából. 351 ilyen intézmény működik az Egyesült Királyságon belül.

Gimnáziumok: Állami fenntartású középiskolák, melyek felvételi alapján szűrik meg a tanulóikat. 11 éves kortól nyújtanak oktatást.

Magániskolák: Tandíjat szedő magánintézmények. Saját tanterv szerint működnek, függetlenül az állami oktatási szektortól.

„Sixth Form”: A középiskolai képzés utolsó két évét lefedő iskolatípus azon diákoknak, akik már kiválasztották egyetemi szakirányukat.

Továbbtanuló kollégiumok: Állami fenntartású intézmények a középiskolát befejező, de nem egyetemi szinten továbbtanuló diákoknak. Szakképzést nyújtó intézmények.

Olaszország

Az olasz oktatási rendszer felépítése:

Az összesen hatéves, nem kötelező integrált rendszer felosztása:

A 3 és 36 hónapos kor közötti gyermekeket befogadó gyermekgondozási intézmények önkormányzati vagy más állami szervek illetve magánszemélyek fenntartásában;

Óvodák, amelyeket az állam, az önkormányzatok közvetlenül vagy megállapodások útján, más közintézmények vagy magánszemélyek tartanak fenn, és amelyek 3 és 6 év közötti gyermekeket fogadnak;

A kötelező alapfokú oktatás felosztása (8 év):

Általános iskola: 5 év (6 - 11 éves kor);

Általános iskola felső tagozat: 3 év (11 - 14 éves kor);

Középfokú oktatás:

Az ötéves középfokú oktatásban az általános iskolát sikeresen elvégzők vehetnek részt. Gimnáziumok és szakiskolák választhatók 14-19 éves kor között;

Regionális, három- és négyéves szakképző intézmények várják az alapfokú intézményeket sikeresen elvégzőket.

Az egyetemek által fenntartott intézmények bölcsész, műszaki, zenei és művészeti jellegű képzést nyújtanak.

A PARTNERORSZÁGOK HELYEZÉSE A „NEMI ESÉLYEGYENLŐSÉGI INDEX”-EN (2019)

Magyarország

A 100 pontból 51,9 ponttal Magyarország a 27. helyen áll az EU-ban a nemi esélyegyenlőségi indexen. Az elért pontszám 15,5 ponttal alacsonyabb, mint az uniós érték. Magyarország pontszáma 2005 és 2017 között mindössze 2,4 ponttal nőtt (2015 óta + 1,1 pont). Magyarország a többi tagállamhoz képest lassabb ütemben halad a nemek közötti egyenlőség felé. Rangja 2005 óta két helyet esett vissza.

Magyarország pontszámai minden területen alacsonyabbak, mint az uniós pontszámok. A nemek közötti egyenlőtlenségek a hatalom (20,6 pont) és az idő (54,3 pont) dimenziókban a legmarkánsabbak. A többi területhez képest az egészség területén a legmagasabb (86,6 pont). Magyarország pontszáma a pénz (71,6 pont) területén javult a legnagyobb mértékben 2005 óta (+ 5,1 pont). A tudás területén megtorpant a fejlődés. Az idő területén Magyarország pontszáma jelentősen csökkent (- 6,8 pont).

2005 és 2017 között Magyarország indexpontszáma javult, de jelentősen alacsonyabb maradt, mint az EU pontszáma ugyanebben az időszakban. Magyarország lassabb javulási üteme miatt az idő múlásával egyre nagyobb lett a különbség az EU-hoz képest.

Svédország

A 100 pontból 83,6 ponttal Svédország az első helyen áll az EU-ban a nemek közötti esélyegyenlőségi indexen. Svédország pontszáma 2005 és 2017 között 4,8 ponttal nőtt (+ 1 pont 2015 óta), és 16,2 ponttal az uniós érték felett van. Annak ellenére, hogy Svédország lassabban halad a nemek közötti egyenlőség felé, mint más uniós tagállamok, 2005 óta megőrizte helyezését.

Svédország pontszámai az egészség (94,7 pont) és az idő (90,1 pont) területén a legmagasabbak. A nemek közötti egyenlőtlenségek a tudás területén a legmarkánsabbak (73,8 pont). 2005 és 2017 között a pontszámai minden területen javultak. A legnagyobb javulás a hatalom (+ 9,3 pont) és a tudás (+ 5,7 pont) területén tapasztalható. Svédország fejlődése az idő (+ 0,5 pont) és a pénz (+ 2,7 pont) területén volt a leglassabb.

Egyesült Királyság

A 100 pontból 72,2 ponttal az Egyesült Királyság 2019-ben az ötödik helyen áll az EU-ban a nemek közötti esélyegyenlőségi indexen. Pontszáma 4,8 ponttal magasabb, mint az uniós érték.

A korábbi években:

- 2017: 71.5
- 2015: 68.9
- 2013: 68.3
- 2005: 71.2

2005-2017 között az Egyesült Királyság pontszáma mindössze 1 ponttal nőtt. Az Egyesült Királyság lassabb ütemben halad előre, mint a többi uniós tagállam. Az Egyesült Királyság 2005 óta 1 helyet esett vissza.

Az Egyesült Királyság legmagasabb pontszámai az egészségügy (93,3) és a pénzügyek (81,6) terén vannak.

Az egyenlőtlenségek a hatalom (56,5) terén a legmarkánsabbak.

2005-2017 között a tudás terén csökkent a pontszám (-5,4).

Olaszország

A 100 pontból 63,0 ponttal Olaszország a 14. helyen áll az EU-ban a nemek közötti esélyegyenlőségi indexen. A pontszáma 4,4 ponttal alacsonyabb, mint az EU átlaga. 2005 és 2017 között Olaszország pontszáma 13,8 ponttal nőtt. Olaszország sokkal gyorsabb ütemben halad a nemek közötti egyenlőség felé, mint más uniós tagállamok. A rangsorban 2005 óta 12 helyet javult.

Olaszország pontszámai az egészségügy kivételével minden területen alacsonyabbak, mint az EU pontszámai. A nemek közötti egyenlőtlenségek a hatalom (47,6 pont), az idő (59,3 pont) és a munka (63,1 pont) területén a legmarkánsabbak. A munka területén az összes uniós tagállam közül Olaszország érte el a legalacsonyabb pontszámot. A legmagasabb pontszámot az egészségügy területén érte el (88,7 pont). 2005 óta Olaszország pontszámai a hatalom (+ 31,5 pont) és a tudás (+ 7,1 pont) területén javultak a leginkább. Kihívás továbbra is az idő területén van, ahol Olaszország fejlődése 2005 óta megtorpant (- 0,8 pont).

2005 és 2017 között Olaszország indexpontszáma alacsonyabb maradt, mint az EU pontszáma. Olaszország pontszáma gyorsabb ütemben javult, mint az EU pontszáma, így az idő múlásával csökkent a köztük lévő különbség.

A NEMI ESÉLYEGYENLŐSÉG A PARTNERORSZÁGOK OKTATÁSI RENDSZEREIBEN

Magyarország

Ami az EU-t illeti, a nemek közötti egyenlőség továbbra is kulcsfontosságú cél, és uniós tagként Magyarországnak a nemek közötti egyenlőségre kell összpontosítania, és követnie kell az EU politikáját ezen a területen. Magyarország Alaptörvénye (= alkotmány) garantálja a nők és férfiak közötti egyenlőséget és az egyenlő jogokat mindenki számára nemi és egyéb védett kategóriák - mint például faj, bőrszín, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai nézetek, származás, vagyoni helyzet, családi háttér - alapján történő megkülönböztetés nélkül.

Más a kép, ha a gyakorlatot nézzük: Az Orbán-rezsim 2010-ben került hatalomra, és fokozatosan bevezette az úgynevezett „illiberális demokráciát”, ami a kormánypárt elsöprő dominanciáját eredményezte. Ez a kormánypárt, a Fidesz központosította, de nem javította a közszolgáltatásokat, beleértve az oktatást is, fokozatosan leépítette a hatalmi fékeket és ellensúlyokat, megszilárdította politikai és pénzügyi hatalmát. A rezsim része a jobboldali populista-nacionalista politikai mozgalmak globális térnyerésének. Vezetői aktívan próbálnak visszaállítani egy olyan társadalmi rendszert, amelyben a nők alárendeltek a férfiaknak, és a nemek közötti egyenlőségért folytatott küzdelem vívmányait visszafordítják.

A nemek közötti egyenlőséget törvényi szinten az „Egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény” szabályozza, amelyben a nemi hovatartozás a védett tulajdonságok egyike. A nők és férfiak egyenlőségét, valamint az alapvető jogokhoz való hozzáférést nemtől függetlenül (más kategóriák mellett) Magyarország Alaptörvénye deklarálja. A magyar közoktatást a nemzeti köznevelésről szóló törvény (CXC/2011) szabályozza. Ez a dokumentum általában utalásokat tartalmaz az „egyenlő bánásmódra”, de nem tesz utalást a „társadalmi nem”, a „nemek közötti egyenlőség” vagy az „esélyegyenlőség” fogalmára.

A nemek közötti egyenlőségre vonatkozó általános jogszabályok mellett Magyarország ellenséges a nemek közötti egyenlőtlenségek kezelésében az oktatásban és egyéb területeken, legalábbis a politikai döntéshozatal szintjén. A nemek közötti egyenlőség mint „alapérték” szerepelt a Nemzeti alaptanterv 2003-as és 2007-es változatában, de a 2012-es változatban nem. A „nemek közötti egyenlőség alapfogalmainak ismerete” azonban 2012-ben bekerült a „társadalmi és állampolgári kulcskompetenciák” közé. Ugyanakkor a „családi életre való nevelés” tananyagközi fejlesztési célként szerepelt, összhangban a kormány konzervatív családpolitikájával és a hagyományos nemi szerepekhez és társadalomszervezési rendszerekhez való visszatérést célzó programjával.

A 2012-2013-ban bevezetett általános és középiskolai kerettantervek bevezetéséből hiányzik minden utalás a nemek közötti egyenlőségre. A társadalmi igazságosság, a diszkrimináció, a kisebbségek, a társadalmi és személyes felelősség, a hátrányos helyzetű csoportok támogatása és a társadalmi sokszínűség csak általánosságban szerepel. A nemi alapú diszkriminációról és a jogorvoslatról nem esik szó, ahogyan a nemi sztereotípiákról, a családon belüli erőszakról vagy az iskolai erőszakról sem. A nemek és a nők tananyagként minimálisan vagy egyáltalán nem szerepelnek a legtöbb tantárgyi

kerettantervben, és azt a néhány esetet, ahol eredetileg szerepeltek a nemek vagy a nemekkel kapcsolatos kifejezések (konkrétan a biológia és a családi életre nevelés tantárgyakban), egy 2017-ben bevezetett miniszteri rendelet törölte. Ez a rendelet jellemző az egyre autokratikusabbá váló kormányra, amely diszkurzív és intézményes háborút hirdetett a nemek közötti egyenlőség és a társadalmi nemek tudományterülete ellen. Célja a hagyományos heteronormatív nemi szerepek és családmodellek megerősítése, valamint a nemi és szexuális sokszínűség láthatóvá tételének, a nemek mint társadalmilag konstruált kategóriák előretörésének akadályozása.

A nemek kérdése leginkább az általános iskolai kerettantervekben van jelen a biológia és a családi életre nevelés tantárgyak esetében, bár egyértelműen esszencialista, redukcionista és dichotomizáló módon. A biológia tantervben a férfi és a női (mindig ebben a sorrendben) viselkedésmódok, tulajdonságok, valamint a szexuális, intim és szociális tevékenységek szigorúan biológiaiilag meghatározottak, és egyértelműen egy bináris rendszer mentén vannak felosztva. A nemek a „nemi szerepekre” redukálódnak, a szexualitás elsősorban reprodukzív, a sokféleségről nem esik szó, és a nőiesség végső szerepét a reprodukcióban és az anyaságban határozzák meg.

Svédország

A svéd tantervben nagy hangsúlyt fektetnek a nemek közötti egyenlőségre, a pedagógusoknak kötelessége, hogy a mindennapi iskolai munkájukban figyelembe vegyék a nemek közötti egyenlőség szempontjait. Az „Agenda 2030” 5. számú célja továbbá hangsúlyozza a nemek közötti egyenlőség fontosságát nemzeti és globális szinten egyaránt. Ezt a svéd iskoláknak is meg kell valósítaniuk.

Svédországban a nemi és szexuális nevelésnek hosszú története van. A kötelező szexuális nevelést 1955-ben vezették be a svéd iskolákban. 2011 óta az olyan fogalmak, mint a szexualitás, párkapcsolat, társadalmi nemek, nemek közötti egyenlőség és normák szerepelnek a kötelező és középiskolai, valamint a felnőttoktatás számos tantárgyában és tantárgyi tantervében. Ez azt jelenti, hogy több tanárra hárul a felelősség, hogy a szexuális nevelés több tananyag és tantárgy keretében is szerepeljen.

Egyesült Királyság

Az egyenlőségi törvény (2010) és annak 2014-es frissítései nem jogszabályi jellegű ajánlásokat tesznek az iskolák számára.

Ezek között szerepel, hogy az iskolák nem alkalmazhatnak jogellenes megkülönböztetést a tanulókkal szemben. Vannak kivételek, például az azonos nemű diákokat oktató iskolák esetében.

Az iskoláknak biztosítani kell az egyenlő bánásmódot a különböző nemű tanulók számára.

Olaszország

Olaszországban az oktatásban a nemek közötti egyenlőséggel kapcsolatos legfrissebb információk a 107/2015-ös törvényben találhatók: „*Tiszteletre nevelés: a nemek közötti egyenlőségért, a nemi alapú erőszak és a megkülönböztetés minden formájának megelőzéséért.*” (MIUR, "Educare al rispetto: per la parità tra i sessi, la prevenzione della violenza di genere e di tutte le forme di discriminazione", Linee Guida Nazionali, legge 107/2015). Ebben, megerősítve az olasz alkotmány és más európai dokumentumok által támogatott értékeket és elveket minden polgár jogainak védelmében és a nemi alapú erőszak ellen, gyakorlati útmutatásokat kínálnak az iskolák számára, hogy a tanítás és a nevelési kapcsolat révén beavatkozzanak, és hozzájáruljanak az egyenlőség érvényesüléséhez. Az iránymutatások különösen a következő pontokkal foglalkoznak:

- A nemek közötti egyenlőségre nevelés és a különbségek tiszteletben tartása
- A nőies és a férfias a nyelvben
- A nők elleni erőszak megelőzése
- A megkülönböztetés minden formájának megelőzése
- A megkülönböztetés elleni küzdelem a digitális világban
- Tiszteletre nevelés az iskolában

A PARTNERORSZÁGOK NEMI ESÉLYEGYENLŐSÉGI POLTIKÁJA HOGYAN TÜKRÖZŐDIK AZ OKTATÁSI RENDSZERBEN?

Magyarország

A magyar iskolákban számos olyan tantárgy, program, tantervi és tanórán kívüli tevékenység van, ahol a nemek közötti egyenlőség kérdéseivel való foglalkozásnak helye van. Az iskolai tantárgyak közül a legkézenfekvőbbek a humán és társadalomtudományi tantárgyak (irodalom, történelem, társadalomismeret, filozófia, etika/erkölcstan), de a nemek szerinti tartalmak beépíthetők a közgazdaságtanba, az egyes szakmai tantárgyakba és a természettudományokba is. A testnevelés és a szexuális nevelés olyan speciális tantárgyak, ahol a nemek, a test és a szexualitás a tanulási tartalom, ezért ezek a tantárgyak a nemi sztereotípiák, a nemi alapú erőszak és a szexualitás nemi szempontjai tárgyalásának tantervi terei lehetnek. A társadalmi nem kérdésének ezekbe a tantárgyakba való integrálása azonban nem elterjedt, és azt a tanterv sem támogatja. A tanárok kezdeményezései e téren jellemzően egyéni jellegűek; a nemek szempontjából érzékeny tanítási tartalmakat, megközelítéseket és módszereket iskolánként legfeljebb néhány tanár alkalmazza, elsősorban a gimnáziumokban.

A magyar iskolákban minden osztálynak van egy osztályfőnöke (vagy osztályfőnök-párosa), akik felelősek az osztályközösségért, és plusz időt töltenek az osztállyal az iskolában és azon kívül is. Minden héten vannak osztályfőnöki órák, ahol különböző témákat, nevelési és szervezési kérdéseket és az osztályközösségben felmerülő problémákat beszélnek meg. Az osztályfőnököknek saját tutorcsoportos tantervük van. Ebbe a tantervbe a nemek közötti egyenlőség témái is beilleszthetők, de a szaktanárokhoz hasonlóan az osztályfőnökök ezt egyénileg kezdeményezik, ha egyáltalán megteszik.

A nemek közötti egyenlőtlenség kérdései különböző iskolai programok, például az iskolai napok témája is lehet, ahol jellemzően előadásokat, beszélgetéseket, kiállításokat, színdarabokat és egyéb kulturális tevékenységeket szerveznek. Ezt gyakran (különösen a gimnáziumokban) az adott területtel foglalkozó civil szervezet szakértőinek meghívásával teszik.⁴

Svédország

A svéd iskolai tanterv egyértelműen kimondja:

„Az oktatást a demokratikus alapértékekkel és az emberi jogokkal összhangban kell megtervezni, mint például az emberi élet sérthetetlensége, az egyéni szabadság és integritás, minden ember egyenlő méltósága, a nemek közötti egyenlőség és az emberek közötti szolidaritás”.⁵

⁴ *Gender Equality in Secondary Schools in Europe: Case Studies from England, Hungary and Italy. - not yet published*

⁵ (Education Act, 1 Chapter, 5 §)

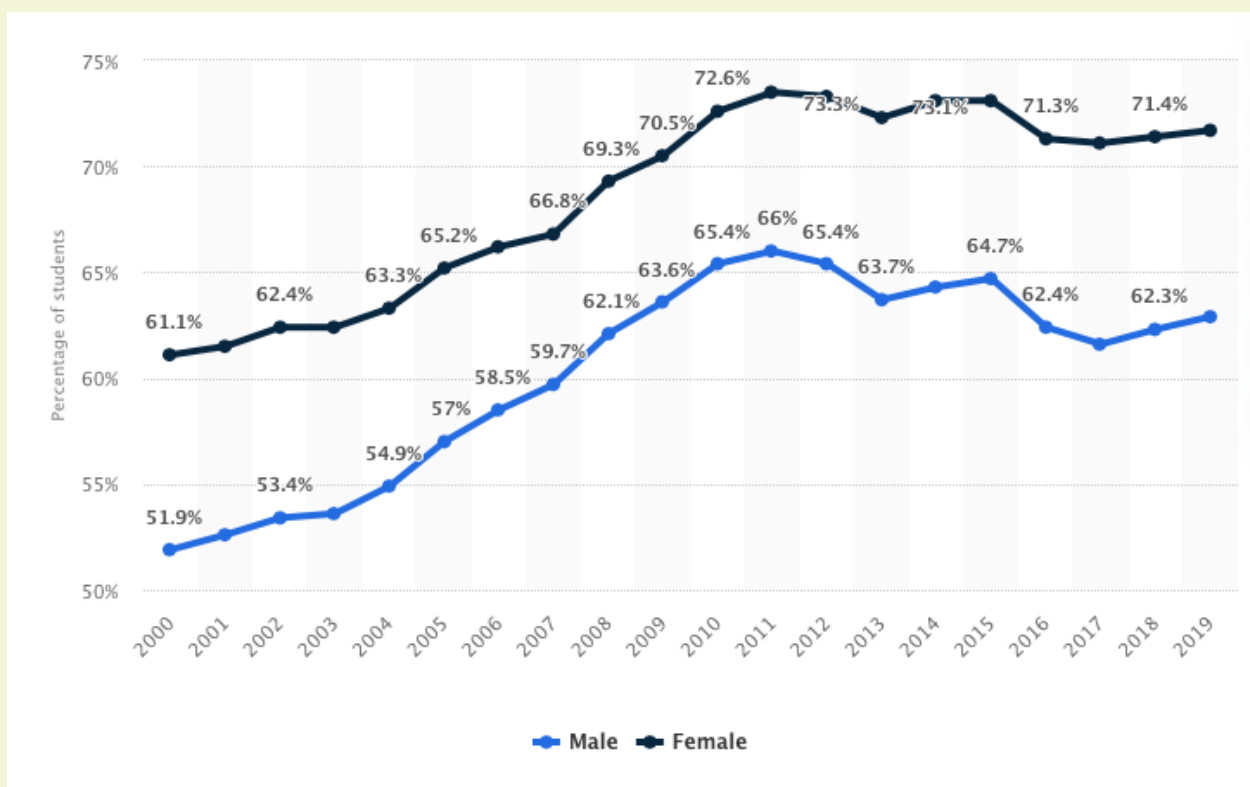

Ennek teljesítése azonban bizonyos kihívásokkal jár. A svéd iskolafelügyelet is megállapítja egy nemrégiben készült jelentésében (2018):

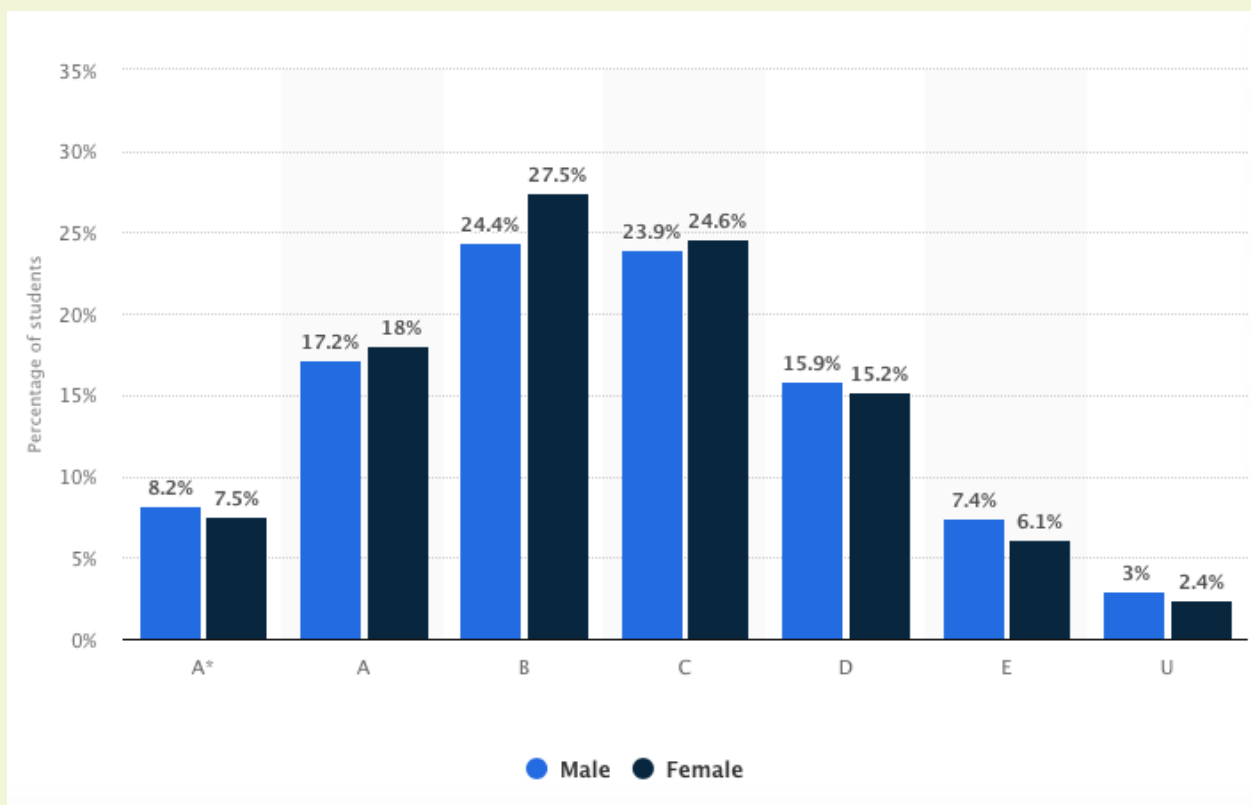
„Az eredmények mindenekelőtt azt mutatják, hogy a demokrácia küldetésének megítélésében eltérések vannak, ami viszont azt jelenti, hogy a tanításban különböző módon kerül színre. Az állampolgárságra nevelő elemek minden tanórán jelen vannak, még ha nem is valósulnak meg kellőképpen. Az integrált demokrácia-küldetést, a nemek közötti egyenlőséget, valamint a tanulók bevonását és részvételét tisztázni és erősíteni kell a tanításban, ami komoly követelményeket támaszt a tanárok kompetenciáival szemben, nem utolsósorban a kritikus és normakritikus hozzáállás tekintetében.”

Egyesült Királyság

A középiskolai teljesítményt mérő vizsgaeredmények (GCSE) alakulása nemek szerint 2000 és 2019 között (fiúk: kék, lányok: fekete)

<https://www.statista.com/statistics/282484/gcse-pass-rate-in-uk-by-gender/>

2021-ben a lányok 80,6 százaléka, a fiúk 73,6 százaléka ért el legalább C/4-es osztályzatot az Egyesült Királyságban. Ez az osztályzat az Egyesült Királyságban „megfelelt” szintnek számít, és az említett időszak alatt a lány tanulók következetesen felülmúlták a fiú tanulókat. Mindkét nem a legutóbbi évben érte el a legmagasabb megfelelési arányt.

Olaszország

A nemek közötti egyenlőtlenségek az iskolában széles körben elterjedtek, de gyakran észrevétlenek maradnak. A gyermekek és fiatalok idejük nagy részét kötelezően iskolában töltik, ahol megtanulják és értelmezik a nemi szerepeket és kapcsolatokat, és foglalkoznak a különböző csoportokon belüli és a különböző csoportok közötti hatalmi viszonyokkal, függetlenül attól, hogy ez része-e a hivatalos tanítási programnak vagy sem. Éppen ezért oktatási anyagokat kell kidolgozni, „a minden korosztályba tartozó férfiak és nők társadalmi és kulturális viselkedésmintáinak megváltoztatása, az előítéletek felszámolása, valamint a tudatos döntéshozatali készségek, a kommunikáció és a kockázatcsökkentés kialakításának elősegítése érdekében a nemek közötti egyenlőségen és az emberi jogokon alapuló, tiszteletre épülő kapcsolatok kialakítása érdekében.”⁶

Ma a lányok egyenlő mértékben férnek hozzá minden középiskolai és egyetemi képzéshez, magasabb osztályzatokat szereznek, többen iratkoznak be az egyetemre, és korábban végeznek: a 25 éves nők

⁶ *I percorsi di studio e lavoro dei diplomati e dei laureati*, 2015, <https://www.istat.it/it/archivio/190692>

23,6%-a fejezi be az egyetemet és szerez másodfokú diplomát, szemben a férfiak 15,3%-ával⁷. Az adatok felületes szemlélése nem jelez diszkriminációt.

A probléma világosan kirajzolódik, ha elemezzük a fiúk és a lányok által felvett tanulmányi típusokat, és az oktatási szegregáció nyilvánvalóvá válik.⁸

A nők továbbra is felülreprezentáltak a nyelvészeti, valamint a segítségnyújtással és gondozással kapcsolatos szakterületeken, míg a tudományos, matematikai, informatikai és mérnöki pályákon alulreprezentáltak.

A tudományos szférában például, még ha sok nő talál is helyet, keveseknek sikerül leküzdeniük azt a láthatatlan akadályt - a „kristályplafont” -, amely megakadályozza őket abban, hogy karrierjük csúcsára jussanak. A legproblémásabb terület továbbra is a természettudományos tudományoké. Olaszországban a STEM tudományágak olasz egyetemi oktatói között mindössze 37,4% a nők aránya. Továbbá, ha megnézzük a különböző szerepköröket, megfigyelhetjük, hogy az első szintű női oktatók aránya mindössze 18,3%, míg 33%-uk a második szintű oktatói szerepet tölti be, 42,1%-uk pedig állandó kutató⁹.

Az iskola a családokkal és a társadalommal együtt gyakran hozzájárul a nemi sztereotípiák és előítéletek megerősítéséhez, ahelyett, hogy lebontaná azokat. A Biemmi által Olaszországban végzett kutatás például azt mutatja, hogy a lányok még akkor is a „nem választást” választják, amikor korlátlanul hozzáférhetnek a különböző tanulmányi területekhez és karrierlehetőségekhez, és jellemzően a hagyományosan nőknek kijelölt ágazatokba irányítják magukat. Biemmi arra a következtetésre jut, hogy a kollektív elképzelések befolyásolják a választást, amelyet a családok és az iskolák folyamatos üzenetei táplálnak. A rejtett tantervet, vagyis mindazokat az „oktatási impliciteket”, mint például a tanárok eszményei és értékei, a nyelvezet, az osztályhoz való viszonyulás módszerei, olyan implicit üzenetek hatják át, amelyek gyakran az explicit módon kitűzött oktatási célok ellen hatnak. Az általános iskolai tankönyveket például még mindig sztereotip tartalmak és képek hatják át mind az olvasmányokban, mind a tantárgyakban. A társadalomban és az iskolai környezetben egyaránt használt nyelvezet továbbra is a férfiasat sugallja mindenki számára, tagadva az emberiség másik felének láthatóvá tételét. A tanárképzésből hiányzik a nemi kérdésekre vonatkozó megkülönböztetett figyelem. Hiányzik a különböző szinteken (család, iskola, politikai-jogalkotási szervek) a tudatosság a nemek közötti megkülönböztetésről, amellyel nap mint nap együtt élünk (a nyelvben, a reklámokban, a háztartási és szakmai szerepekben), és amely továbbra is befolyásolja a fiatalok karrier-választását.¹⁰

⁷ C. Ottaviano, L. Mentasti, *Oltre i destini. Attraversamenti del femminile e del maschile*, Ediesse, Roma, 2015.

⁸ Miur, *Le carriere femminili nel settore universitario*, 2016,
http://ustat.miur.it/media/1091/notiziario_1_2016.pdf

⁹ “La disParità di genere a scuola (Goal 5)” di Areta Sobieraj, Valentina Guerrini, Costanza Mattesini, *Rivista dell’istruzione*, n. 3/2019, Maggiori Editore

¹⁰ Free translation of TEMATICHE DI GENERE: Contribution: Irene Biemmi - University of Florence | Riccardo Guercio, Désirée Olinas - Nuovo Maschile | Carlotta Monti - Casa della Donna Pisa, Arcilesbica Pisa | Giulia Rosoni - AIED | Rossana Scaricabarozzi - Actionaid | Lorella Zanardo - Il corpo della donna, Nuovi occhi per I media. Facilitator: Giulia Rosoni. <https://www.italiachecambia.org/visione-2040-tematiche-di-genere/>

Egyes iskolák a különbségek - köztük a nemek közötti különbségek - felmérésének valódi laboratóriumai, amelyek az oktatási kínálatban az esélyegyenlőséggel kapcsolatos projekteket hajtanak végre. Az esetek többségében azonban még mindig hiányzik a képzés, és a tantestület nem elég érzékeny a nemek közötti egyenlőséggel kapcsolatos kérdésekre, ami a nemi, szexista és homofób sztereotípiák iskolai szintű újbóli elterjedéséhez vezet.

SZEMÉLYES MEGLÁTÁSOK, VÉLEMÉNYEK

Milyen változásokra van szükség a nemi esélyegyenlőség érdekében az egyes országokban? AZ ALÁBBI VÁLASZOK NEM A PARTNERSZERVEZETEK HIVATALOS ÁLLÁSPONTJÁT TÜKRÖZIK.

Nagy Balázs (HU)

Az igazi változáshoz kormányváltásra van szükség. Kormányzati támogatás nélkül csak alulról jövő kezdeményezések jöhetnek szóba, az átható eredmény minimális esélye mellett. Az iskoláknak az oktatási rendszeren kívüli segítségre van szüksége a téma megjelenítéséhez. Ilyen segítség jöhet akár a témában szakértő civil szervezetektől is, bár a jelenlegi szocio-kulturális térben és törvényi keretek között erre jelenleg szinte nincs lehetőség. Az iskolák óvatosan kezelnek minden olyan témát, amiben a „gender” vagy a „nem/nemi” kifejezések szerepelnek.

Mathias Demetriades (SW)

Nem hiszem, hogy magát a szabályozást vagy a különböző iskolai tanterveket meg kellene változtatni vagy újra kellene fogalmazni. A tanárok nagyon erős felhatalmazással rendelkeznek a nemek közötti egyenlőség oktatásával kapcsolatban, ezt a nemzeti és helyi előírások erőteljesen hangsúlyozzák. Azonban minden tanárnak komolyan kell vennie ezt a feladatot, és a mindennapi tanításban megvalósítani. Ezért a következő fejlesztéseket látnám szívesen:

- Több szakmai képzés a nemek közötti egyenlőség oktatásáról. A legjobb gyakorlatok megosztása
- A nemzeti tantervben szereplő, a nemek közötti egyenlőséggel kapcsolatos fogalmak nagyobb hangsúlyozása
- Kevesebb tematikus hét és több integrált oktatás a témában
- Több interdiszciplináris munka a nemek közötti egyenlőséggel kapcsolatban
- Bátorság az olyan ellentmondásos kérdések megvitatására, mint a szex, a feminizmus stb.
- Az egész iskolára kiterjedő megközelítés előmozdítása, az iskola igazgatóinak, valamennyi tanárnak és az iskola egyéb dolgozóinak bevonásával

Jason Ward (UK)

Az Egyesült Királyságban érzékelhetők pozitívumok is, ha a nemek közötti egyenlőségre gondolunk. Továbbra is az a nézet uralkodik azonban, hogy a nemek közötti egyenlőség a nők és a lányok vezető beosztásban és az iparban való elhelyezkedését jelenti. Nem kap hangsúlyt, hogy a fiúk és a férfiak olyan életpályát válasszanak, amelyeket „nőiesnek” szokás nevezni.

A tantervben vannak olyan tantárgyak, amelyek a nemekkel foglalkoznak, különösen a Személyes, szociális és egészségügyi (PSHE) oktatás, (ez egy olyan tantárgy, amely az életvitelhez szükséges ismereteket, készségeket és tulajdonságokat fejleszt). A tantárgy célja, hogy segítse a tanulókat az egészséges és biztonságos életvitel kialakításában, felkészítve őket a modern Nagy-Britanniában való életre és munkára.

Bár a PSHE kötelező, a tantárgyhoz való hozzáállást meghatározza, hogy a tanulók nem tesznek vizsgát, és nem szereznek semmilyen képesítést ebben a tárgyban. A hosszú távú változás érdekében az oktatás kulcsfontosságú, és ehhez meg kell vizsgálnunk, hogy a tanítás hatékony-e a jövő generációinak felkészítése szempontjából.

Anna Bartoli (IT)

Annak ellenére, hogy az elmúlt években a nemek közötti egyenlőség, a nők elleni erőszak és a homofób erőszak iránti figyelem - a médiában is - jelentősen megnőtt, az eddig elfogadott politikai, gazdasági és társadalmi intézkedések nem bizonyultak hatékonyak a nemek közötti egyenlőség, az esélyegyenlőség és a nemek közötti teljes jogú állampolgárság biztosítása terén Olaszországban.

További kritikus jelenség a szexizmus és a homofóbia terjedése az olyan anti-gender mozgalmak révén, mint a „Manif por tous” és az Őrszemek (Sentinelle in piedi), vagy a Pro-Life mozgalom. Ezek a mozgalmak nemcsak a változás lehetőségét kérdőjelezik meg egy olyan társadalom irányába, amelyben az LMBTIQ+ közösség megtalálja a garancia és védelem eszközeit, valamint a nagyobb politikai és társadalmi elfogadottságot, hanem az 1970-es évek vívmányait is, ami a reprodukív egészséghez való jogot és a nők önrendelkezési jogát illeti, és harcolnak a fantom „gender-ideológia” ellen, különösen az iskolákban.

Alapvető fontosságú a már megszerzett jogok védelme, az állam világnézeti semlegességének garantálása, valamint az uralkodó heteronormatív patriarchális kultúra megkérdőjelezése és megvitatása, a férfiakat is bevonva a nemek közötti vitába.

Mindehhez az oktatásból kell kiindulnunk egy olyan igazságos oktatási modell bevezetésével, amely már az óvodától kezdve odafigyel arra, hogy ne sztereotípiákat közvetítsen.

Szükség van a tanárok - férfiak és nők - speciális szakmai képzésének bevezetésére, amely valóban elősegíti az igazságosabb oktatási modelleket, és lehetővé teszi a nemi sztereotípiák leküzdését. A szexuális és érzelmi nevelés, a nemi sztereotípiákról és a nemi orientációról szóló képzési programok, a nemi alapú erőszak és a homo- és transzfób zaklatás elleni küzdelemre irányuló tanfolyamok bevezetése az iskolákban.

Ami a képzést illeti, ezt ki kellene terjeszteni a közszférára is, kötelező nemi kérdésekkel kapcsolatos képzést bevezetve a szociális és egészségügyi ellátás, az oktatás, a bűnüldözés és az igazságszolgáltatás területén dolgozó valamennyi szereplő számára.

ÖSSZEFOGLALÁS

Demográfiai szempontból a négy ország két csoportra osztható: Magyarország és Svédország az egyik oldalon, az Egyesült Királyság és Olaszország a másik oldalon hasonlóak. Ha azonban közelebbről megvizsgáljuk ezen országok iskolarendszerét, és azt, hogy a négy partnerországban hogyan kezeli az oktatás a nemek közötti egyenlőséget és az ezzel kapcsolatos kérdéseket, a kép sokkal változatosabb. Egy észak-déli megosztottság jelenik meg, ha átnézzük az áttekintés első részében összegyűjtött információkat: Svédország az EU-ban az első helyen áll a nemek közötti egyenlőségi indexen, az Egyesült Királyság az 5., Olaszország a 14., Magyarország pedig a lista végén, a 27. helyen áll.

Többé-kevésbé mind a négy ország oktatási rendszere ugyanannyi időt szán arra, hogy tevékenységével hatással legyen alanyára: a diákra. A gyerekek (és a fiatal felnőttek) legalább 10 évet töltenek a rendszerben, ami azt jelenti, hogy az iskolának elegendő ideje van arra, hogy érzékenyítse őket, és lendületet (vagy szilárd alapot) adjon a nemek közötti egyenlőség elérésének folyamatához az EU társadalmaiban. Annak ellenére, hogy (a kiadvány szerkesztésének idején) mind a négy ország az EU része, tehát mindannyiuknak követniük kellene az EU 2020-2025 közötti időszakra szóló, a nemek közötti egyenlőségre vonatkozó uniós stratégiát, úgy tűnik, hogy néhány partnerország vonakodik elismerni intézményi felelősségét a nemi alapú erőszak és az előítéletek elleni küzdelemben. Egy svéd tanárnak a mindennapi tanítási gyakorlatába kell beágyaznia a nemek közötti egyenlőség és az ezzel kapcsolatos kérdéseket, míg egy magyar tanár egyes iskolákban azt kockáztatja, hogy bajba kerül (természetesen nem hivatalosan), ha az iskolában a „gender” kifejezést használja.

Valószínűleg egy elkötelezett magyar tanárnak több nehézséggel kell szembenéznie, ha a nemek közötti egyenlőséggel és az ezzel kapcsolatos kérdésekkel akar foglalkozni a tanítás során, mint a többi partnerország tanárainak, de a nemek közötti egyenlőséggel és a sztereotípiákkal kapcsolatos explicit munka még az Egyesült Királyságban is csak néhány elkötelezett tanár érdeklődési körébe tartozik.¹¹

Reméljük, a kiadványunk minden tanárt segít, hogy tisztább képet lásson a területről, és ennek a mindennapi munkájukra is hatása lesz.

¹¹ H. Griffin: Gender Equality in Primary Schools, London 2018.

ISKOLAI NÉZŐPONTOK ÉS ESETTANULMÁNYOK

Magyarország

Mit jelent az Ön és az iskolája számára a nemi esélyegyenlőség?

Iskolánk célja a befogadó, minőségi oktatás biztosítása, és az egész életen át tartó tanulás lehetőségeinek előmozdítása minden diákunk számára.

A nemek közötti egyenlőség az etikaórák egyik fő témája. Az osztályfőnökök különös hangsúlyt fektetnek arra, hogy a diákok megértsék ennek fontosságát az élet minden területén.

Diákjaink mintegy 60%-a fiú, de sok kiemelkedő diákunk lány. Másrészt tanáraink többsége nő, bár intézményünkben a magyar átlagnál magasabb a férfi tanárok száma.

Milyen kezdeményezések vannak az iskolában a nemi esélyegyenlőtlenségek leküzdése érdekében?

A téma központi témává vált különböző tantárgyakban (etika, osztályfőnöki órák, médiaórák, idegen nyelvek, irodalom). Beszélgetéseket tartottunk, ahol a diákok kifejezhetik érzéseiket, megoszthatják tapasztalataikat, és megismerkedhetnek a témával. Az évente megrendezett diáknapunkon is rendszeresen előkerülő téma a nemi esélyegyenlőség.

Van az iskolának hivatalos, a nemi esélyegyenlőséget segítő iránymutatása? (pl.: Nemi alapú zaklatás elleni stratégia)

Nincs kimondottan nem-specifikus stratégia, implicit módon jelenik meg az iskolai szabályokban, előírásokban.

Esettanulmány

Hogyan jelenítette meg a nemi esélyegyenlőség témáját a gyakorlatban?

Angol órán, a téma: sportok (13 éves tanulók)

Megnéztünk egy reklámot, amelyben női olimpiai bajnokok szerepeltek. A diákokat arra kértük, hogy gyűjtsenek szavakat és kifejezéseket a videóban szereplő nők jellemzésére, majd megvitatták, hogy a sportolóknak milyen tulajdonságokra volt szükségük, és mennyit dolgoztak azért, hogy elérjék ezeket az eredményeket.

Természetesen felmerült a gondolat, hogy a férfi sportok mások, és élénk vita kezdődött. Végül arra jutottak, hogy bármilyen neműek is vagyunk, a kitartás és a kemény munka vezet sikerhez.

Egyszerre volt érdekes és megható látni, hogy a fiúk hogyan hallgatták meg a lányokat, és hogy a vita a tanár által vezetett eszmecsereből hogyan alakult át valódi vitává, ahol a résztvevők meghallgatták egymást, és akár meg is változtatták a véleményüket.

Néhány diáknak nehéz volt idegen nyelven kifejezni a gondolatait, de a társaik segítségével szinte mindenki el tudta mondani a véleményét.

Etika órán, a téma: a saját döntéseink (14 éves tanulók)

A diákok embereket ábrázoló fotópárokat néztek meg hétköznapi helyzetekben (egyetem, különböző munkahelyek és életkörülmények), és el kellett döntenüik, hogy melyik utat választanák.

Az eredeti téma (döntések meghozatala és annak következményei, különös tekintettel az oktatásra és a munkalehetőségekre) lassan egy olyan beszélgetéssé alakult, amely arról szólt, hogy a férfiak és a nők milyen különböző utakat járnak be a karrierjük során, és hogyan látják a saját lehetőségeiket fiúként és lányként. A legtöbben (fiúk és lányok egyaránt) kifejezték azt a nagyon határozott véleményüket is, hogy a nőknek sok esetben keményebben kell dolgozniuk. Saját családjukból hoztak példákat, vagy híres emberekre hivatkoztak. Néhány lánytanuló azonban félelmét fejezte ki, hogy választaniuk kell a család és a karrier között, ami szerintük nem igazságos.

Néhány fiú elmondta, hogy nehezen tudja eldönteni, hogyan viselkedjen bizonyos helyzetekben (a lányokat engedje előre, bizonyos esetekben segítse őket, más esetekben viszont egyenrangú partnerként fogadja el őket).

Hogyan reagáltak a diákok?

Úgy érezték, ilyesmiről sosem beszélünk és még csak nem is gondolkozunk. Jelezték, hogy szeretnék folytatni a diskurzust.

Az egyik angol órán videókat gyűjtöttek a témában (rövidfilmek, reklámok).

Ön szerint mik az okai a nemi esélyegyenlőtlenségeknek az országban? Egyetért vagy sem az ország ezirányú politikájával?

A fő ok a hagyományosan elfogadott szerepekhez való viszonyulás, különösen a kisebb közösségekben. A kormány által ellenőrzött média rendkívül erős narratívája sem segít.

Úgy gondolom, hogy hazánknak keményebben kellene dolgoznia a szemléletformáláson, mind a törvények, mind a bűnüldözés, mind a kommunikáció szintjén. Első lépésként a biztonságérzetet kellene megteremteni otthon és a kisközösségekben.

A családi modellek is befolyásoló tényezők, de egy bizonyos ponton a kortársak befolyása válik fontosabbá. Itt nagy szerepe van az iskolának és más oktatási intézményeknek, sőt a gyermekgondozási szolgálatoknak is. Alternatív válaszokat, ismereteket kell nyújtanunk, és lehetőséget kell adnunk arra, hogy a gyerekek beszélhessenek a témáról, és olyan attitűdöt alakíthassanak ki, amely segíthet a változásban.

A gyerekek oktatása már nagyon fiatal kortól kezdve alapvető fontosságú lenne.

Svédország

Mit jelent az Ön és az iskolája számára a nemi esélyegyenlőség?

Minden tanuló megkapja a számára szükséges segítséget.

Nagyon fontos, hogy amikor kérdéseket teszel fel az osztályban, egyenlő számban kérdezz fiúkat és lányokat.

A fiúkat és a lányokat egyaránt szívesen látjuk a foci pályán.

Milyen kezdeményezések vannak az iskolában a nemi esélyegyenlőtlenségek leküzdése érdekében?

A fiúk hangja valamiért gyakran elnyomja a lányokét. Ezért kiemelt figyelmet fordítunk arra, hogy a lányok is hallathassák a hangjukat.

Heti rendszerességgel foglalkozunk a gyerekek önismeretével, önképével.

Van az iskolának hivatalos, a nemi esélyegyenlőséget segítő iránymutatása? (pl.: Nemi alapú zaklatás elleni startégia)

Minden nap, minden osztályban és minden gyermekcsoportban foglalkozunk a nemek közötti egyenlőséggel, attól a naptól kezdve, hogy a gyerekek elkezdik az iskolát.

A tantervünk kimondja:

Az emberi élet sérthetatlensége, az egyéni szabadság és integritás, minden ember egyenértéke, a nők és férfiak közötti egyenlőség és az emberek közötti szolidaritás azok az értékek, amelyeket az iskolának képviselnie és közvetítenie kell.

Senkit sem szabad nem, etnikai hovatartozás, vallás vagy más hitrendszer, transznemű identitás vagy annak kifejeződése, szexuális irányultság, életkor, funkcionális sérültség alapján megkülönböztetni. Minden ilyen tendencia ellen aktívan fel kell lépni. Az idegengyűlölet és az intolerancia ellen ismeretekkel, nyílt vitával és aktív intézkedésekkel kell fellépni.

Az iskolának aktívan és tudatosan elő kell mozdítania a tanulók egyenlő jogait és esélyeit, nemtől függetlenül. Az iskola felelős a tanulók tanulását, választási lehetőségeit és fejlődését korlátozó nemi minták elleni fellépésért is. Az, ahogyan az iskola megszervezi az oktatást, ahogyan a tanulókkal bánunk, és amilyen elvárásokat támasztunk velük szemben, mind hozzájárulnak a tanulóban kialakult képhez arról, hogy mi a „nő” és mi a „férfi”. Az iskolának ezért úgy kell megszerveznie az oktatást, hogy a tanulók nemtől függetlenül azonos lehetőségekkel és egyenlő feltételekkel találkozzanak, közösen dolgozzanak, próbálják ki és fejlesszék képességeiket.

Esettanulmány

Hogyan jelenítette meg a nemi esélyegyenlőség témáját a gyakorlatban?

A tanítványaim 5. osztályosok. Ez (Svédországban) azt jelenti, hogy 11 évesek. Az osztályomban 24 gyerek van.

Gyakran beszélgetek a nemek közötti egyenlőség kérdéséről a diákokkal az osztályomban.

Többszörre nyílt beszélgetéseket folytatunk, a kölcsönösség elvét követjük.

Időnként olyan házi feladatot adok, hogy otthon nézzenek meg egy bizonyos reklámot a tévében, majd másnap az iskolában megbeszéljük.

Hogyan reagáltak a diákok?

Nagyon szeretik az ilyen foglalkozásokat. Kezdi megérteni a reklámok rejtett üzeneteit. Egyre jobban hozzászoknak a nyitott végű beszélgetésekhez, amikor maguknak kell következtetést levonni, nincs jó vagy rossz válasz.

Ön szerint mik az okai a nemi esélyegyenlőtlenségeknek az országban? Egyetért vagy sem az ország ezirányú politikájával?

Azt hiszem, az internetnek hatalmas szerepe van ebben.

A filmek, TV műsorok, reklámok is folyamatosan rejtett üzenetekkel bombáznak. A felnőtteknek is meg kell ezzel küzdeniük, de a gyerekek talán kiszolgáltatottabbak a „szabad piac” üzeneteinek.

Egyesült Királyság

Mit jelent az Ön és az iskolája számára a nemi esélyegyenlőség?

A nemek közötti egyenlőség számunkra és iskolánk számára azt jelenti, hogy minden alkalmazott jogainak, felelősségi körének, munkakörének és lehetőségeinek egyenlőnek kell lennie, függetlenül az alkalmazott nemétől. Iskolánkban a fiú- és lánytanulók egyenlő bánásmódban részesülnek, ugyanolyan hozzáféréssel a tanulás és az oktatás minden területéhez. Vagyis a tanulókat nem érheti hátrányos megkülönböztetés a nemük miatt. A nemek közötti egyenlőség fontos szerepet játszik az egész iskolában mind a személyzet, mind a diákok számára.

Minden diáknak, bármelyik nemhez is tartozik (akár ahhoz, amelyiknek született, akár ahhoz, amellyel azonosul), előítéletek nélkül azonos lehetőségeket biztosítunk. Úgy érezzük, hogy a nemek nem befolyásolják iskolai közösségünket, nincs előítélet a női/férfi szerepekkel vagy tevékenységekkel szemben.

Milyen kezdeményezések vannak az iskolában a nemi esélyegyenlőtlenségek leküzdése érdekében?

Tantervünk rugalmas, nyitott az új kezdeményezésekre. A PSHE, állampolgárság és történelem órákon foglalkoztunk a témához tartozó jelenségekkel (nemi sztereotípiák, foglalkozások és munkakörök az egyes korokban, Barbie és Ken és az Action-man, reklámok).

Iskolánk pozitív modelleket kínál a nemek közötti egyenlőség érdekében. A diákoktól elvárjuk, hogy nemtől függetlenül egyenlően bánjanak egymással, és tájékoztatást kapnak a különböző kultúrákról/közösségekről, ami lehetővé teszi az eltérő nézetek megvitatását.

Nem gondoljuk, hogy mind az iskolánkban, mind a tágabb tantervben elegendő olyan kezdeményezést alkalmaznak, amely a nemek közötti egyenlőséghez vagy más egyenlőtlenségekhez kapcsolódik. Az olyan iskolák, mint a miénk, ahol a fogyatékkal élő tanulók nagy arányban vannak jelen, nem tartják szükségesnek, hogy a nemek közötti egyenlőtlenségekre összpontosítsanak a tantervükben. A hangsúly a fogyatékoságokon van, amelyek egyenlőtlenségeket okozhatnak a fiataljaink körében, és a nemek közötti egyenlőtlenségeket nem tartják relevánsnak. Ezzel a megközelítéssel mi egyáltalán nem értünk egyet.

Van az iskolának hivatalos, a nemi esélyegyenlőséget segítő iránymutatása? (pl.: Nemi alapú zaklatás elleni startégia)

Az iskolának számos különböző stratégiája, alaplevele van, melyek az egész iskolai közösségre vonatkoznak és mindenki számára hozzáférhetőek. Ugyanakkor úgy érezzük, hogy ezek a dokumentumok nagyrészt csak előírások, melyek eleget tesznek a törvényi köteletségünknek, de sokak számára nem jelenetnek valós védelmet, biztonságot.:

- Egyenlőségi törvény - ez 2010-ben lépett hatályba, és három különálló előírást - faji, nemi és fogyatékosági stratégia - fog össze egyetlen egészé. A törvény az összes egyenlőségi területre kiterjed, összesen 7 területre: életkor, faji hovatartozás, nem, fogyatékoság, nemi identitás, vallás/meggyőződés és szexuális irányultság.
- A szülési és apasági szabadságra vonatkozó előírások.
- Biztonságos, befogadó tanulási környezet biztosítása az iskolában.

Esettanulmány

Hogyan jelenítette meg a nemi esélyegyenlőség témáját a gyakorlatban?

Mielőtt a COVID-19 közbeszólt volna, lehetőségünk volt kipróbálni egy kezdeményezést egy korábbi projektből szerzett ismereteinket felhasználva. A 14 évnél idősebb diákjaink (14-19 évesek) lehetőséget kaptak arra, hogy behatóbban foglalkozzanak a nemek közötti egyenlőséggel. (8 héten keresztül heti egy óra) Először kérdőívek segítségével mértük fel a tanulók jelenlegi ismereteit. Ez lett a kiindulópontja egy nemek közötti egyenlőséggel foglalkozó projektnek.

Ezután az eredetileg tervezett nemek közötti egyenlőségi projektet úgy alakítottuk át, hogy több kinevelő órát iktattunk be, és több lehetőséget biztosítottunk számukra az információkhoz való hozzáféréshez. Úgy döntöttünk, hogy a gyermekjátékok fogalmát vizsgáljuk meg, ehhez a Barbie-t

választottuk. Megvizsgáltuk Barbie megalkotását, életmódját, a nemi sztereotípiákat a reklámokban és a pályaválasztásban.

Hogyan reagáltak a diákok?

A projektet 38 diákkal végeztük el, és az összegyűjtött adatok azt mutatták, hogy 38-ból 35 diák a projekt befejezésekor megszerezte az alapvető ismereteket a társadalmi nemek fogalmáról és hatásairól. A diákok elkezdhatték a nemek közötti egyenlőség feltárását, ami segítette a magasabb szintű gondolkodási készségek fejlesztését.

Kiválóan sikerült az egyik foglalkozás egy részletének átadása a többi tanár számára. Nemcsak arra adott lehetőséget, hogy megmutassuk, milyen kiváló lehet egy nemek közötti egyenlőséggel kapcsolatos projekt, mindenki számára minőségi oktatást biztosítva. Csökkentette azokat az egyenlőtlenségeket is, amelyeket más projekteken és az iskolai közösségünkben is tapasztaltunk. Az általunk tartott foglalkozások sok vitát generáltak, különösen azon diákcsoportokban, ahol eddig nem tudtak bizonyos témákat megvitatni. Az alkalmazott módszerek révén talán most már képesek lennének rá, különösen azok a diákok, akik az országos elvárások alatt teljesítenek, vagy akiknek SNI-je van.

Ön szerint mik az okai a nemi esélyegyenlőtlenségeknek az országban? Egyetért vagy sem az ország ezirányú politikájával?

Úgy véljük, hogy a következők járulnak hozzá a nemek közötti egyenlőtlenségekhez az országban:

- Egyenlőtlen bérezés
- A nőket ritkábban léptetik elő magasabb pozícióba, mint a férfiakat
- Munkahelyi szerepek az esetleges terhesség miatt
- Félelem a bérezési és az egyenlő bánásmóddal kapcsolatos kérdésektől
- Fiúknak/lányoknak szánt munkahelyek
- Média / közösségi média / TV
- Nem érezzük, hogy a törvényi előírások tükröződnek a mindennapi életünkben

Olaszország

Mit jelent az Ön és az iskolája számára a nemi esélyegyenlőség?

Öt tanár válasza (valamennyien nők, az Istituto Galileo Galilei iskolából, Cecina-ban)

„Számos tantervi tantárgyat és egy speciális oktatási beavatkozási területet átfogó téma.”

„Egyenlő lehetőségeket.”

„A nemek közötti egyenlőségre nevelés mindenképpen fontos célkitűzés a lányok és fiúk jogtudatos nevelése érdekében. Iskolánkban ez mára a legtöbb tanár számára céljá vált.”

„Sokat dolgozunk ezen a kérdésen.”

„Egyenlő jogokat, valamint hogy nincs megkülönböztetés vagy nemi előítélet.”

Milyen kezdeményezések vannak az iskolában a nemi esélyegyenlőtlenségek leküzdése érdekében?

Öt tanár válasza (valamennyien nők, az Istituto Galileo Galilei iskolából, Cecina-ban)

„Részvétel különböző, külső szakértők által is javasolt kezdeményezésekben, amelyek célja a téma tudatosítása; a tantárgy beillesztése a levelező tagozatos tanárok tantervi programjába; néhány tanár részvétele speciális képzésben.”

„Olyan személyiségek tanulmányozása, mint Frida Kahlo.”

„Általában a nyelvhasználaton keresztül is igyekszünk a fiúkat és a lányokat napi szinten nevelni. Néha nem szükséges projekttevékenységeket végezni, elég, ha megváltoztatjuk a nézőpontot az általunk közvetíteni kívánt tartalom érdekében. November 25. és március 8. alkalmával az iskola gyűlésekkel mozgósít és ad gondolkodnivalót. A leginkább érdeklődő osztályok a harmadikosok. Idén például meghívtunk egy kurd lányt, aki a kurdisztáni nőkről beszélt, és találkoztunk női vezetőkkel is, akik meséltek a munkájukról. Livorno tartomány esélyegyenlőségi projektjének köszönhetően vendégül láttuk az Aida egyesületet is. Ők egy rövidfilmet mutatattak be az olasz történelem egy szakaszáról, benne egy olyan nőről, aki másokhoz hasonlóan úgy dönt, hogy a szexuális diszkrimináció ellen küzd az oktatás és a tudatosság révén. Ezt vita követte.”

„tüntetések, találkozók stb.”

„Nem tudom.”

Van az iskolának hivatalos, a nemi esélyegyenlőséget segítő iránymutatása? (pl.: Nemi alapú zaklatás elleni stratégia)

„Nem tudom.”

„Nem hiszem, hogy az iskolánknak van speciális útmutatása ezen a téren intézményi szinten; a diákok kaphatnak pszichológiai támogatást szükség esetén.”

„Nem, nincsenek konkrét intézkedési tervek, annak ellenére, hogy van pl. zaklatás elleni projekt, amelynek része a pszichológussal együttműködő támogatás megadása.”

„Igen.”

Esettanulmányok

Hogyan jelenítette meg a nemi esélyegyenlőség témáját a gyakorlatban?

Öt tanár válasza (valamennyien nők, az Istituto Galileo Galilei iskolából, Cecina-ban)

„Gyakran kérem a 7. és 8. osztályos tanulókat, hogy figyeljék meg a nők szerepét a történelem során. Külön olvasmányokat javaslok a témához, antológiákból vagy aktuálpolitikai cikkekből merítve ihletet. A reklámüzenetek elemzésével gondolkodtatom el őket a nőkről alkotott képen és a

javasolt modelleken; olyan videókat vagy rövidfilmeket javaslok, amelyek vitára ösztönöznek. Földrajz órán gyakran kitérek a nők helyzetére a világban, valamint a lányok és fiúk jogaira.”

„Nemi esélyegyenlőségi naptár (12-13 évesekkel, 23 fős osztályban)

A karácsonyi vásár alkalmából, hogy némi pénzt gyűjtsenek az iskolai kirándulásokra azoknak a fiúknak és lányoknak, akik nem tudják kifizetni a részvételi díjat, úgy döntöttek, hogy naptárat készítenek. A témaválasztás gyorsan történt: Nemek közötti egyenlőség. Ez volt a témája a hároméves osztályprojektnek. Excell programmal készítettünk egy táblázatot a naptári napok számára, amit aztán folyamatosan töltöttünk ki. Minden hónapra egy adott témát választottunk, lehetőség szerint időbeli kapcsolatot keresve. Például márciusban elmagyaráztuk, miért ünnepeljük március 8-án a nőnapot, júniusban a nők szavazati jogát Olaszországban és így tovább. A naptár nyomtatását az előző évi karácsonyi vásárból megmaradt pénznek köszönhetően önerőből finanszíroztuk. A naptárat nemcsak a diákok szüleinek, hanem a tanároknak és minden olyan szülőnek eladtuk, aki a karácsonyi időszakban az fogadóórán bejött az iskolába (becsületkassza). A naptár nagy vitákat váltott ki, különösen a családok körében. Az anyukák gyakran azért hozták szóba, hogy vacsora közben beszélgethessenek a témáról. Sokan megköszönték, mondván „pont erre volt szükségünk”, „így a férfiak is rájönnek, hogy nekünk is vannak jogaink”, „a naptárnak köszönhetően az apukák segítettek az anyukáknak a házimunkában” (a szülők és a tanulók közlései).

LÉPÉSEK

- 1) A naptár elkészítése excell segítségével (A3-as lapra)
- 2) Kutatás a nemi esélyegyenlőséggel kapcsolatos napokról, havi bontásban (internet, könyvtár)
- 3) A témához kapcsolódó rajzok elkészítése különböző női karakterekről
- 4) A témák meghatározása havi bontásban
- 5) Nagygyűlés (bemutató)
- 6) nyomtatás
- 7) összefűzés

A munkát elsősorban délutáni foglalkozásokon végeztük a történelem, olasz és matematika tanárokkal közösen. A rajzok elkészítéséhez a rajztanárt is bevontuk. A munka kiscsoportokban zajlott. Minden csoportnak két hónapot kellett kidolgoznia. Először egy vázlatot kellett készíteniük, amelyet az osztály jóváhagyott, majd megvalósították.”

„Az én tantárgyamban könnyű a sport és a nemek közötti egyenlőség témájával foglalkozni, különösen a harmadik osztályos (13/14 éves) gyerekekkel.”

„Rendszeresen javaslom a tanulóknak női zeneszerzők zeneműveit. A cél, hogy a lányok számára is normális legyen a jövőbeni zenei pálya megfontolása, a fiúk számára pedig, hogy a tisztán férfiasnak tartott helyeken (zeneszerző, karmester) nőket lássanak.”

Az Oxfam Italy oktatási felelőse:

„Az Oxfam Italia partnere volt a Future Youth School Forums projektnek (2015-2018), egy olyan uniós kezdeményezésnek, amely a menekültekre és a nemek közötti egyenlőségre fókuszált egy speciális módszertan, a „Forum one” segítségével, amelyet a projekt során teszteltek.

A nemek közötti egyenlőség témáját az SDG-k és különösen az SDG 5 keretében tárgyaltuk. A módszertan utolsó szakasza egy fiatalok által vezetett fórum, amely összegyűjti a fiatalok különböző nézeteit és véleményét a témával kapcsolatban, amelyet 2 különböző kurzus keretében dolgoztak ki: az egyik a diákokat célozza meg, akik aktívan részt vesznek a fórumon, a másik pedig a diákokat, akik a fórumot szervezik.

Az egész iskolára kiterjedő tevékenységeket elsősorban a tanároknak szántuk, hogy fel tudják készíteni a diákokat a fórumon való részvételre, míg a műhelyfoglalkozások a fórumokat szervező diákoknak szóltak (kiegészítve a vezetői és a projekt/rendezvényszervezési elemekkel).

Mindegyik a nem-formális oktatás módszertanára épült, és a lehető legtöbb, a globális állampolgárságra neveléshez kapcsolódó módszert alkalmazott, hogy a diákok tanulhassanak, gondolkodhassanak (kritikai módon), osszák meg nézeteiket, véleményüket, tapasztalataikat, és cselekedhessenek.

A nemek közötti egyenlőségre összpontosító tesztelést Rómában, Firenzében, Arezzóban és Casentino területén végeztük 14-19 éves diákok részvételével. Összesen mintegy 100 diákot vontunk be ifjúsági vezetőként, míg a fórumok sokkal több diákra voltak hatással, mivel minden iskola gyűléseket szervezett, hogy aktívan részt vegyenek a fórumon (kb. 50-100 fő 4 fórumonként).”

Források:

<https://fys-forums.eu/en/fys-toolkit/forum-curriculum>

Whole School Activities: Teacher Pack and Student Pack <https://fys-forums.eu/en/fys-toolkit/forum-curriculum/367-whole-school-classroom-activities>

The Equality Forum Workshops 1-7 <https://fys-forums.eu/en/fys-toolkit/forum-curriculum/374-gender-inequality-workshop-1-6>

Hogyan reagáltak a diákok?

„Szívesen vettek részt a projektben, különösen a lányok.”

„Pozitívan.”

Az Oxfam Italy oktatási felelőse:

„Az iskolák nyitottan fogadták a projektet, mivel az SDG 5 által megfogalmazott nemek közötti egyenlőségre összpontosítottak (ugyanakkor valahogy kihagyva az LGBTQI+ kérdéseket). Mivel olyan módszereket alkalmaztunk, amelyek a diákokat helyezték a középpontba, hagytuk, hogy a diákok a saját elképzeléseik szerint fedezzék fel a nemek közötti egyenlőség kérdéseit. Elsősorban a következőkre összpontosítottak:

- A nők és lányok elleni diszkrimináció minden formájának megszüntetése minden téren.

- Valamennyi nő és lány elleni erőszak minden formájának felszámolása a köz- és magánszférában, beleértve az emberkereskedelmet, valamint a szexuális és más típusú kizsákmányolást is.
- Szüntessenek meg minden káros gyakorlatot, például a gyermek-, korai és kényszerházasságot, valamint a női nemi szervek megcsonkítását.
- Biztosítani kell a nők teljes körű és hatékony részvételét és egyenlő esélyeit a gazdasági és közélet minden döntéshozatali szintjén a vezetői szerepvállalásra.

A fórum lehetővé tette és ösztönözte is a diákok aktív részvételét. A tanárok elmondták, hogy a téma a vártnál nagyobb érdeklődést váltott ki, és olyan diákokat is aktivizált, akik ritkán vesznek részt az iskola tantervi és tanórán kívüli tevékenységeiben.

Néhány diák biztonságban érezte magát, ezért „coming out”-olt: először osztotta meg a többiekkel, hogy homoszexuális. Meséltek szüleik és barátaik reakcióiról, az ellenük irányuló gyűlöletbeszédéről, valamint támogatást is kértek. Az egyik diák nagyon bevonódott, és felidézett egy gyermekkorban elszenvedett bántalmazást. Sok diák tovább dolgozott ezen a témán, és most, egyetemi éveik alatt arról írnak oktatóinknak, hogy a projekt segített nekik teljesebb képet kapni a tanult témákról (mint az anyai és reprodukív egészség, a pszichológia, az orvostudomány általában és a jog).”

Ön szerint mik az okai a nemi esélyegyenlőtlenségeknek az országban? Egyetért vagy sem az ország ezirányú politikájával?

Öt tanár válasza (valamennyien nők, az Istituto Galileo Galilei iskolából, Cecina-ban)

„Az okok véleményem szerint mélyen kulturálisak, olyan modellek öröksége, amelyek mára fenntarthatatlanná váltak. Véleményem szerint a nemzeti szintű válaszok egyáltalán nem védik a nőket, és nem a nemek közötti egyenlőtlenségek felszámolását célozzák.”

„Szerintem a 'rózsaszín kvóta' meghatározása nem elég. A nőknek több beleszólást kell adni az állam ügyeibe, irányításába.”

„Azt az elavult kultúrát, amely a női nevekhez számos közmondást vagy megkérdőjelezhető mondást társít, sajnos még nem mindenki tudta meghaladni. A legfontosabb, hogy már az óvodától kezdve a sztereotípiák dekonstrukciójára és a nemek közötti egyenlőségre neveljünk, hogy mindez ne egy öncélú projekt legyen, hanem szokás (egy olyan ruha, amit minden nap magától értetődően viselünk). Sajnos, annak ellenére, hogy az alkotmányunkban vannak olyan cikkelyek, amelyek a nemek közötti egyenlőséget garantálják, a valóságban ez nem történik meg. Nem értek egyet a rózsaszín kvóták alkalmazásával. Egyrészt lehetővé teszik a nők nagyobb részvételét a politikai életben, az üzleti életben és azon túl, viszont tartósítják a sztereotípiákat, (ami már a névben is benne rejlik: rózsaszín). Még hosszú út áll előttünk. A Covid-19 alatti kényszerű leállás időszaka rávilágított a nők egyenlőtlenségére. (Ki fog otthon maradni és vigyázni a gyerekekre? Az anya vagy az apa?).”

„Nem értek egyet a jelenlegi szabályozással, úgy hiszem többet kéne tenni ennél.”

„A média felelőssége hatalmas: vannak olyan televíziós műsorok, amelyeket bár akár nők (is) vezetnek, de amelyek megalázóak a női nem számára. Vagy a reklámokban egyes termékek kizárólag az egyik nemet célozzák meg, a másikat diszkriminálva. Még mindig túl kevés példa van arra, hogy az ellenkező neműnek tekintett területeken hozzáértő emberek dolgoznak.”

Az Oxfam Italy oktatási felelőse:

„Úgy vélem, a nemek közötti egyenlőtlenségek mélyen gyökereznek abban a patriarchális kultúrában, amelyben élünk. Az irányelvek semmilyen szempontból nem biztosítják a nemek közötti egyenlőséget, még hosszú út áll előttünk. Szerencsére a fiatalok kezdik jobban felismerni azokat az apró, mindennapi szavakat és tetteket, amelyek összefüggnek a nemek közötti egyenlőtlenséggel és tanáraik révén képesek összekapcsolni a mindennapi életükben zajló eseményeket a kontextusukkal helyi, nemzeti és nemzetközi szinten.”

BESZÉLGETÉS A GENDER-RŐL - PÁRBESZÉDALAPÚ MÓDSZEREK

A párbeszédalapú módszerek révén hangot kaphatnak olyanok tanulók is, akiknek egyébként nem hallatszik a hangjuk az osztályteremben. Azzal, hogy a gyerekek maguk vezetik a vitát, különböző korú és háttérű gyerekek élhetik át, hogy számít a véleményük.

Amikor a társadalmi nemről beszélgetünk a gyerekekkel, nincsenek kizárólagos válaszok, kérdések vagy egyetlen irány, ahová a párbeszédnek tartania kell. Nekünk olyan biztonságos teret kell létrehozni az összetett témák megvitatására, ami csökkenti az előítéleteket, és elősegíti a reflexiót valamint a tanulást. Az osztálytermi párbeszéd elindítja a tanulóknál az önreflexió és az önmegismerés folyamatait. Minden foglalkozás hozzáadott értékkel bír, amely segít a tanulóknak saját viselkedésükre vagy előítéleteikre reflektálni.

Párbeszéd modellek

Párbeszéd alatt különböző módszertanok, elméletek egybegyűrését értjük. Az Egyesült Királyságban a fő modell a Gyermekfilozófia vagy Közösségi filozófia (Philosophy for Children (P4C - Sapere¹²). A P4C a párbeszéd osztálytermi alkalmazásának olyan modellje, amely meghatározott struktúrát követ. Bár ez a kiadvány a párbeszéd egészére összpontosít, néhány módszert a P4C-ből adaptáltunk.

Bár a párbeszédalapú módszereket nem terápiás céllal alkalmazzuk az iskolában, a foglalkozások során a gondolatok, élmények, tapasztalatok megosztása és az egymásra való odafigyelés olyan terápiás hatású elemek, amelyeket ezek a gyerekek életük más területein talán nem élhetnek át. Ezért körültekintően kell megválasztanunk azt a mélységet, ameddig a kiadványban szereplő témák tárgyalását lehetővé tesszük a gyakorlatban. A párbeszéd osztálytermi alkalmazásakor a legfontosabb a biztonságos tér megteremtése. Minél jobban érzi magát a tanuló egy térben, annál szabadabb lesz a párbeszéd. Végezetül ügyeljünk arra, hogy aki az osztály többi tagjától eltérő nemi identitással rendelkezik, ne váljon szószólóvá, mivel ez néha egyoldalú vitákhoz vezet, vagy akár oda, hogy a gyerekek a nyílt eszmecsere helyett inkább győzködik egymást.

A tanár szerepe

A tanár „facilitátor”-ként utal magára, hogy megkülönböztesse magát a hagyományos szerepétől, amiben a tudás forrásaként jelenik meg. Ugyanakkor a tanári szerepnek mindig is része lesz a tudás átadása. Csak egyre inkább az lesz a feladata, hogy a kapott információk feldolgozásában segítsen. A „segítő” szó szerint azt jelenti, hogy segít például a kérdésben, az érvelésben, az értékelésben és az alternatív értelmezések kialakításában.

¹² Sapere és P4C - <https://www.sapere.org.uk/>

Ennek egyik legfontosabb lépése a szociális és érzelmi biztonság megteremtése. Ez teszi lehetővé a csoport tagjai számára, hogy a lehető legnagyobb mértékben vegyenek részt a párbeszédben. Ebbe beletartozik, hogy gyakran elsőbbséget kell adni a többiek ötleteinek, érzéseinek. Ebben az értelemben ez a szerep hasonló az elnök vagy a bíró szerepéhez, akinek az a feladata, hogy a „fair play”-ről gondoskodjon.

Ugyanakkor ez annak a felelősségével is jár, - különösen gyermekek esetében -, hogy a csoportot a jobb együttgondolkodás felé tereljük. Időnként közbe kell lépniük, hogy a beszélgetés résztvevői mondjanak példákat, indokoljanak, vagy vonjanak le következtetéseket. Előfordulhat, hogy a csoport gondolkodásának mélyítése, szélesítése érdekében teszünk fel kérdést a csoportnak. Ez azonban nem jogosítja fel a facilitátort arra, hogy a beszélgetést egy adott irányba terelje, a saját céljainak megfelelően. A közösség érdekei elsődlegesek, bár gyakran nehéz egyensúlyt találni az adott csoport és a tanterv igényeinek összeegyeztetése között.

A tanulók gondolkodásának fejlesztése:

- **Gondolkodási idő** - adjon gondolkodási időt a felmerült témához! Legalább három másodperc teljen el a kérdés és az első válasz között!
- **Gondolkodj - osszd meg valakivel - osszd meg az osztállyal** - biztosítson egyéni gondolkodási időt, majd időt egy partnerrel való megvitatásra, végül a gondolatok egész osztállyal történő megosztására!
- **Követő kérdések** - további inspiráló kérdésekkel ösztönözze a gyerekek gondolkodását, pl.: „Miért?” „Egyetértesz vagy nem?” „Tudsz még többet mondani erről?” „Tudnál mondani egy példát?” stb. (lásd még: Kérdezési technikák)
- **Ítélezés nélkül** - a gyerekek válaszait ne minősítse! Reagáljon pozitív, de nem értékelő módon, pl.: „Köszönöm”, „Ez érdekes!” „Értem, amit mondasz.” stb.
- **Az egész csoport reagáljon** - ösztönözze, hogy a csoport minden tagja reagáljon! pl.: „Hányan értenek egyet a kijelentéssel? Szavazzatok!” Olyan kérdéseket is feltehet, mint pl.: „Az elhangzottak után milyen további kérdéseket tudtok megfogalmazni?”
- **Kérjen összefoglalást** - az aktív figyelmet ösztönözheti olyan kérdésekkel, mint: „Össze tudnátok foglalni, Zsuzsi álláspontját?” „El tudjátok magyarázni, mint mondott Zoli?” „Össze tudjátok szedni, milyen érvek hangzottak el eddig?”
- **Legyen az ördög ügyvédje** - ösztönöze a tanulók érvelési hajlandóságát azzal, hogy a nézeteikkel ellentétes álláspontra helyezkedik, vagy felkér egy tanulót, hogy legyen az ördög ügyvédje! „Ki tud ezzel ellentétes véleményt megfogalmazni?”
- **Legyen minél több eltérő válaszreakció** - a nyitott gondolkodás szemléltetéséhez kérje meg a tanulókat, hogy gondoljanak végig más lehetséges válaszokat, megközelítéseket is! „Nincs egyetlen jó válasz erre a kérdésre. Keressetek alternatívákat!”
- **Bátorítsa a diákokat a kérdezésre** - a diákok tegyék fel saját kérdéseiket a vita előtt, alatt és/vagy után. „Van valakinek kérdése az elhangzottakkal kapcsolatban?”

A facilitáció kulcspontjai

A gondolkodás számos fontos elemét a vezető szemléltetheti és ösztönözheti, hogy a vita előrehaladását biztosítsa. A vezető feladata, hogy pozitív kognitív beavatkozásokat tegyen, amelyek segítik a vita folyamatának előrehaladását. A vita során a vezetőnek észre kell vennie azokat a lehetőségeket, amikor a résztvevők figyelmét a gondolkodás kulcselemeire tudja irányítani. Ezek közé tartoznak:

- **Kérdésfeltevés:** A jó kérdések fókuszálttá teszik a beszélgetést
- **Érvelés:** Érveléssel, bizonyítékokkal alátámaszthatók a kijelentések, döntések
- **Definíciók:** A fogalmak tisztázása összefüggések feltérképezése, különbségtételek és összehasonlítások révén
- **Spekuláció, elmélkedés** - Ötletek generálása, alternatív nézőpontok felfedezése a képzelet segítségével
- **Igazságpróba** - Információgyűjtés, a bizonyítékok értékelése, példák, ellenpéldák
- **Ötletek kiterjesztése** - A gondolkodás, érvelés kereteinek tágítása
- **Összegzés** - A beszélgetés kulcselemeinek kiemelése, általános következtetések levonása az elhangzottak alapján

Amikor a párbeszédalapú módszereket a viselkedésváltozás érdekében alkalmazzuk, fontos, hogy ne menjünk túl gyorsan túl mélyre. Az olyan ellentmondásos témák, mint pl. a gúnyolódás, a bántalmazás különböző formái, már a folyamat elején megjelenhetnek.

Javaslatok a jó közösségi légkör kialakításához

- A csoport tagjai együtt hozzák létre a csoportműködés szabályait, és következetesen ragaszkodjanak azok betartásához!
- A csoport egy tagja „üljön ki” a beszélgetésből (legalább jelképesen), és jegyezze fel a megbeszélés során elhangzó gondolatokat! Időnként változzon a megfigyelő személye, hogy mindenki sorra kerüljön!
- Vizualizáljuk a beszélgetés menetét egy ábrával! Húzzunk egy vonalat, ami a beszélgetés folyását jelzi, és kezdőbetűkkel jelezzük rajta a megszólalókat, valamint a hozzájárulásukat a megbeszéléshez! Azokat is jelöljük, akik csak gondolkodnak, de nem szólnak meg!
- Nyitott tenyér vagy feltartott hüvelykujj jelezze a megszólalási szándékot! Mindig a beszélő választja ki a következő megszólalót. Megállapodhatnak a tagok, hogy mindig legyen egy személy, aki jelzi, hogy ki a legkevésbé aktív.
- Kapjanak a tagok fejenként 3 pálcikát vagy zsetont! Amikor megszólal valaki, egy pálcikát/zsetont félre kell tennie.
- Készüljünk fel, hogy időnként kisebb csoportokra osztva folytatódhasson a megbeszélés!

- Ügyeljünk rá, hogy a megszólalások építő jellegűek legyenek! „Ez mennyiben segíti a kérdés megválaszolását?”
- Kerüljük, hogy túl sok személyes történet, anekdota hangozzon el!
- Egy téma végigbeszélése akár két ülésen keresztül is folyhat, ha nagyobb teret akarunk adni a gondolkodásra.
- Adjunk lehetőséget a mozgásra is a beszélgetés során! (pl. a stimulus lehet valamilyen aktivitás, a csoportok kialakításakor mozgassuk a társaságot, stb.).
- A csoportnak mindig legyen lehetősége visszajelzést adni, megnyilvánulni! A forma lehet páros megbeszélés, egyetértés vagy egyet nem értés jelzése feltartott hüvelykujjal, vagy közlekedési lámpa módján jelezni az egyetértés mértékét, stb.
- Keressük az alternatív véleményeket! „Mit mondana valaki, aki nem ért ezzel egyet?”
- Az első gondolatoknál bátorítsuk, hogy minél színesebb, gazdagabb legyen a reakció! „Igen, mert..., de nem, mert...”

VÁLTOZÁS DRAMATIKUS ESZKÖZÖKKEL ÉS TÖRTÉNETEKKEK

Mi a színház a társadalmi változásért?

A társadalmi színház egy adott közösséget foglalkoztató témákat segít feldolgozni beszélgetés és a közösség bevonása révén. A résztvevők a színház eszközeivel járhatják körül egy probléma lehetséges megoldásait. A társadalmi színház eszközkészletéből az állókép színházat és a fórum színházat használjuk a motiválatlan tanulókkal való munka során.

Állókép színház

Az állókép színházban a résztvevők csoportképeket, vagy „szobrokat” hoznak létre az elnyomás, a hatalom és az egyenlőség témakörében.

Fórum színház

A fórum színházban¹³ a résztvevők egy megbeszélte témából hoznak létre egy színdarabot. Olyan témát kell találniuk, melyben az összes tag érintett. A közösség tagjainak meg kell állapodnia, hogy milyen téma foglalkoztat mindenkit. A témák széles skálán mozoghatnak a zaklatástól (bullying) a rasszizmuson át a csoportnyomásig vagy az alkohol- és drogproblémáig. A megbeszélés kiindulópontja lehet egy valós helyzet, vagy olyan helyzetek, amiktől a résztvevők tartanak, amiben bizonytalanok a saját viselkedésüket illetően, pl.: mit tennél, ha a buszon/villamoson valaki „nyomulni” kezdene rád. Amikor gender témában keresünk kiindulópontot egy beszélgetéshez, akkor nem kell szükségszerűen a nemi diszkrimináció témáját szóba hozni. Kereshetünk olyan valós helyzeteket, amelyeknek a megtárgyalásához jól jön a dráma biztonságos tere.

Például a tanulók foglalkozhatnak az előítéletekkel, létrehozhatnak darabot a nemi identitással kapcsolatban. Egy fórum színházi előadás támogatást adhat a másság megéléséhez, elfogadásához: LMBTQI csoportok színházi foglalkozásokat tartottak a szülőknek és diákoknak a szülőknek való „coming out”-ról, és a befogadás és/vagy elutasítás élményét dolgozták fel. A fórum színház így vagy úgy, de teret biztosít egy valós esemény begyakorlására, és felkészíti az egyéneket az esetlegesen előforduló helyzetekre.

Miután eldöntötték, hogy mi a probléma, a színészek vagy a résztvevők egy csoportja vagy ketten együtt megalkotnak egy kis színdarabot, jelenetet, amely körüljárja a problémát. A darab a főszereplő, a „protagonista” történetét követi, miközben az a problémáival és kérdéseivel küzd. A személy, akivel megküzdi, az „antagonista”. Ez a személy sosem a közösséget képviseli, a közösség mindig ezzel a személlyel szemben veszi fel a harcot. Végül van egy megfigyelő vagy bábmeszködő, a „deuteragonista”. Ezt a személyt vagy a darab főszereplője hívhatja be a történetbe, vagy a közönség tagjai lépnek ebbe a szerepbe, hogy szövetségést teremtsenek a főszereplő számára. A

¹³ Boal, A. (1995). The rainbow of desire: The Boal method of theatre and therapy. London: Routledge.
Boal, A. (2002). Games for actors and non-actors. London: Routledge.

színdarabnak sok kritikus pontja van; a kulcspontokon hozott rossz döntések katasztrofális eredményhez vezetnek.

A darab előadása után a közönségen a sor, hogy a darabot megváltoztassa a jó irányba. A nézők megbeszélik, milyen változtatásokat lehetne tenni a színdarabon, mit tehetett volna másképp a főszereplő. Ezután megkérjük a nézőket, hogy lépjenek fel a színpadra, és mutassák meg, szerintük mit kellene tenni a darabban a főszereplő helyében.

A fórum színház célja, hogy biztonságos környezetben olyan problémákra mutasson példákat, amelyeket az emberek a mindennapi életben tapasztalnak. Ezután csoportként járjuk körül, hogyan lehet ezekre a problémákra megoldásokat találni. Arra ösztönzi az embereket, hogy gyakorolják a pozitív változások létrehozását, és segít nekik abban, hogy a jövőben valódi változásokat érjenek el a való életben.

Megjegyzés: egyes esetekben a fórumszínház történetei valós eseményeken alapulnak, az emberek a zaklatás, bántalmazás vagy diszkrimináció tapasztalatát hozzák el a foglalkozásokra. Amikor ez történik, a legfontosabb, hogy tiszteljük a történetet megosztó személyt. Ne úgy mutassuk be a megoldást, hogy „tessék, ezt kellett volna tenned”, inkább azzal, hogy „itt egy példa arra, hogy mi történhetett volna, és mi lehetett volna az eredmény mindannyiunk számára”. Eleinte nyugodtan használjon általános példákat a diszkriminációra/elnyomásra!

A fórumszínház alapjai

1. Bizonyosodjunk meg, hogy a választott téma fontos!
2. Keressünk vagy alkossunk történeteket, amelyeknek van valós alapja! A résztvevők soha ne játsszák magukat, ne rágódjanak a hibáikon!
3. Kerülni kell a kétértelmű történeteket, a sokrétű, többszörös beavatkozásokat és a zsákutcákat.
4. A főszereplő az, aki az elnyomás áldozata. „Bátran” kell küzdenie, hogy a közönség az ő nevében küzdhessen; akarniuk kell, hogy küzdjön értük a főhős.
5. A deuteragonista egy mellékszereplő vagy potenciális szövetséges, valaki, aki az eredeti modellben tanúja az elnyomásnak, és nem avatkozik be, de megvan rá a lehetőség, hogy bekerüljön a darabba és aktív szerepet kapjon a közönségtől. A nézők is felvehetik ezt a szerepet.
6. Az antagonistá az elnyomás képviselője, az elnyomó.
7. Fontos, hogy több válságpont legyen. A veszély és az esély pillanatai. Ezek mindig az emberi élet összetettségét tükrözzék!
8. Mutassa be a darab kereteit! Ismertesse a közönség részvételének formáját, szabályait!
9. A joker (játékmester) áttöri a színpad és a nézőtér közötti „4. falat”, alkalmazhat gyakorlatokat, játékokat a közönség ellazítására. Elmagyarázza a szabályokat és ellenőrzi a beavatkozás időbeli hosszát. Ő indítja el a vitát.
10. A joker állapodik meg a közönséggel, hogy hol van az első konfliktuspont/beavatkozási terület!
11. A joker a fórumon a néző-szereplők számára felkínálhat megoldást, pl. amikor nincsenek releváns válaszok.
12. Készítse fel a színészeket a néző-szereplők támogatására, ösztönzésére!
13. Még a legkevesbé eredményes beavatkozásoknál is találjon pozitívumokat! Facilitátorként a lehetséges beavatkozási pontokat a szereplőkkel együtt keressék meg, hogy felkészülhessenek rájuk!

Mindig tegyük fel az alábbi kérdéseket:

- Tanulunk a folyamatból?
- Jól érezzük magunkat?
- Hasznos, amit teszünk?

